

Nr 122.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anslag till ny ungdomsanstalt för svårbehandlade m. m., given Stockholms slott den 9 mars 1951.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över justitiedepartementsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF.

Herman Zetterberg.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementensärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 9 mars 1951.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, statsråden MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, DANIELSON, VOUGT, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG, ANDERSSON, LINGMAN.

Efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet anför chefen för justitiedepartementet, statsrådet Zetterberg.

I årets statsverksproposition (kapitalbudgeten, bil. 23) har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition, för budgetåret 1951/52 beräkna investeringsanslag för följande ändamål, nämligen till *Ny ungdomsanstalt* 500 000 kronor, till *Byggnadsarbeten vid egendomen Hildero* 70 000 kronor samt till *Vattenanläggning för fångvårdsanstalterna på Hall och Håga* 104 000 kronor. Jag anhåller nu att få upptaga dessa anslagsfrågor till fortsatt behandling.

Kapitalbudgeten.

Statens allmänna fastighetsfond.

[1] **Ny ungdomsanstalt för svårbehandlade.** Lagen den 15 juni 1935 om ungdomsfängelse trädde i kraft den 1 januari 1938. Med denna lag har avsetts att inom kriminalvården skapa en behandlingsform som skall giva lagbrytare i åldern 18—21 år fostran och utbildning på särskilda ungdomsanstalter. Tiden för omhändertagandet av detta klientel bestämmes efter individuella behov och förutsättningar och är i regel minst ett år med möjlighet att utsträcka behandlingen till maximalt fyra år. Till grund för behandlingen på ungdomsanstalterna finnas bestämmelser införda i 1945 års straffverkställighetslag. En under medverkan av psykiater utförd undersökning, i de flesta fallen kompletterad med en psykoteknisk anlagsprövning, tjänar ytterligare till ledning för behandlingen av den intagne. Denne skall vårdas på öppen anstalt, såframt det ej med hänsyn till hans sinnesbeskaffenhet eller av annan särskild anledning måste anses olämpligt. Den intagne skall anvisas lämpligt arbete, ägnat att bereda honom sådan teoretisk och praktisk yrkesutbildning som kan främja utsikterna för honom att efter utskriv-

ningen försörja sig. Särskild uppmärksamhet skall ägnas fritidssysselsättning samt gymnastik och idrott.

Vid ikraftträdandet av lagen om ungdomsfängelse hade för det manliga klientelet iordningställts en mottagningsavdelning på kronohäktet i Nyköping och en nybyggd öppen ungdomsanstalt på Skenäs. De förhållandevis små problem som föranleddes av de kvinnliga ungdomsfångarnas vård torde icke behöva behandlas i detta sammanhang. De båda nyss angivna ungdomsanstalterna fylla alltså sina ursprungliga funktioner. Nyköpingsanstalten med 25 platser tjänstgör alltså som en sorterings- och genomgångsstation. Den öppna anstalten på Skenäs har, efter en mera begränsad första utbyggnad, utvidgats till den största belägningskapacitet som lämpligen bör komma i fråga (90 platser). Behov av ytterligare anstalter visade sig kort tid efter ungdomsfängeslagens ikraftträdande. Redan i augusti 1938 medgavs därför att ungdomsfängelse tills vidare finge verkställas även vid straffängelset i Uppsala. Denna åtgärd föranledde anmärkning samma år av statsrevisorerna, vilka efter besök på platsen påpekade anstaltens olämplighet såsom ungdomsanstalt och förklarade sig förutsätta, att den endast provisoriskt finge användas för detta ändamål. Det visade sig emellertid icke möjligt att avveckla denna anordning. Tvärtom ha nya provisorier tillkommit. Under år 1940 nödgades Kungl. Maj:t medgiva, att ungdomsfängelse tills vidare finge verkställas även vid kronohäktet i Ystad, som alltså tjänar detta ändamål. Även andra provisoriska anordningar ha tidvis måst tillgripas. Anstalterna i Uppsala och Ystad, som kunna bereda plats för 40—50 resp. 40 elever, hysa företrädesvis s. k. psykopatfall och intellektuellt underutvecklade. Uppsalananstalten har dessutom karaktär av disciplinavdelning och mottagningsanstalt för elever som återintagits efter misskötsamhet under provutskrivning.

Med hänsyn till de otillfredsställande yttre förhållanden, under vilka ungdomsfängelsevården sålunda måst bedrivas, och under senare år yppade, skärpta svårigheter vid behandlingen av klientelet uppdrog Kungl. Maj:t den 28 oktober 1949 åt fångvårdsstyrelsen att med biträde av sakkunniga utreda frågan om inrättande av ny sluten ungdomsanstalt för sådant manligt klientel, som nu intages på de provisoriska ungdomsanstalterna i Uppsala och Ystad. Styrelsen och de särskilt tillkallade sakkunniga¹, som vid bedrivandet av förevarande utredning benämnt sig ungdomsanstaltsutredningen, ha efter fullgjort uppdrag med skrivelse den 15 december 1950 avlämnat sitt betänkande med förslag till en anstalt för svårbehandlade (SOU 1950: 47). För sitt arbete har utredningen tillgodogjort sig bl. a. de erfarenheter som vunnits av liknande moderna ungdomsanstalter i utlandet även som våra inhemska erfarenheter av nybyggda anläggningar inom ungdomsvårdsskoleväsendet. I det följande lämnas en redogörelse för huvuddragen i utredningens betänkande.

¹ Fångvårdsstyrelsens sakkunnige i byggnadsfrågor arkitekten G. Birch-Lindgren, byråarkitekten i byggnadsstyrelsen T. Bunner, byråchefen i socialstyrelsen T. Eriksson, t. f. överläkaren vid Håga sjukhus B. Henrikson, ledamoten av ungdomsfängelsenämnden undervisningsrådet Hildur Nygren.

Ungdomsanstaltsutredningens förslag angående en anstalt för svårbehandlade m. m.

Ungdomsfängelsebehandlingen befinner sig i ett krisartat läge, beroende på flera omständigheter. Den första svårigheten som mött institutet ligger i klienteletets snabba tillväxt. Antalet i ungdomsanstalt intagna män, som år 1938 utgjorde 112, har under senare år varit nära fördubblat. Denna kraftiga uppgång av ungdomsfängelseklientelet innebär emellertid icke enbart ett kvantitativt problem. Domstolarna ha visat benägenhet att till ungdomsfängelse döma även unga brottslingar, som äro psykiskt efterblivna eller visat psykopatiska drag. Denna domstolspraxis, som icke förutsågs vid lagens tillkomst, har sanktionerats av högsta domstolen och även blivit godkänd av statsmakterna (jfr första lagutskottets utlåtande 35/1939 s. 29 f.) Den har emellertid medfört, att en stor del av ungdomsfängelseklientelet är mera svårbehandlad än man från början förutsatte. Härtill ha även bidragit de för några år sedan ändrade reglerna om villkorlig dom, varigenom allt flera av de godartade fallen skilts från ifrågavarande klientel. Den sedan några år gällande nya formuleringen av 5 kap. 5 § strafflagen har vidare tillfört detta klientel ett antal ungdomar som enligt tidigare bestämmelser skulle ha blivit straffriförklarade.

Vidare äro behandlingsresurserna otillfredsställande i olika hänseenden. Sålunda äro de ålderdomliga fängelser, som måst tagas i bruk såsom ungdomsanstalter, omoderna och kunna icke ens med genomgripande omändringsarbeten försättas i nöjaktigt skick för det ändamål, varom här är fråga. Svårigheter att differentiera det alltmer besvärliga klientelet föreligga. Yrkesutbildningen är otillräcklig vid samtliga anstalter. Personalen, vars sammansättning kopierats efter den för vanliga fängvårdsanstalter gällande organisationen, förslår icke och har endast undantagsvis fått särskild utbildning för behandling av ungdomliga förbrytare.

Utredningen erinrar i detta sammanhang, att den oro som under senare år givit sig till känna på anstalterna bland annat fört med sig ökad rymningsfrekvens och i några fall upplopp. Medan antalet rymningar från öppna och slutna ungdomsanstalter för män icke under något av de fem första åren efter ungdomsfängelselagens ikraftträdande överstigit 30, uppgår motsvarande tal för år 1949 till ej mindre än 178. Dessa rymningar liksom de förflyttningar, som måst tillgripas för att komma till rätta med oroligheterna, ha medfört allvarliga rubbningar i behandlingen.

För att kunna bedöma behandlingsbehoven inom ungdomsfängelset kräves ingående kännedom om klientelet. Med utgångspunkt från de anpassnings-svårigheter som ådagalagts dels före det aktuella omhändertagandet, dels under den löpande anstaltsvistelsen ha i annan ordning verkställts särskilda klientelundersökningar, varav framgår bl. a. följande. Övervägande delen av klientelet har vuxit upp under svåra yttre förhållanden. Skolgången har för många försiggått under avsevärda anpassningssvårigheter. Antalet elever som tidigare helt undgått samhällsengripanden utgör endast ett par

procent. Åtgärder som ej inneburit något frihetsberövande ha vidtagits med $\frac{9}{10}$. Villkorlig dom, varning av barnavårdsnämnd och åttelseftergift dominera med resp. $\frac{1}{2}$, $\frac{2}{5}$ och $\frac{1}{3}$ av fallen, medan $\frac{1}{4}$ ådragit sig böter och $\frac{1}{20}$ tilldelats varning av nykterhetsnämnd. I hälften av fallen ha eleverna tidigare varit föremål för anstaltsbehandling, i regel på ungdomsvårdsskolor. Till lika stor del ha eleverna röjt grava tecken på asocialt levnadssätt. Flertalet elever ($\frac{9}{10}$) har förövat brott av mer än en typ. Till $\frac{9}{10}$ har kriminaliteten tagit form av stöld, oftast i förening med inbrott. Antalet bil-tjuvar utgör $\frac{2}{3}$ av hela klientelet. Andra egendomsbrott såsom förskingring, bedrägeri och förfalskning förekomma i nära hälften av fallen. Av klientelet har $\frac{1}{10}$ gjort sig skyldig till misshandel, medan våldtäkt och rån stanna vid ett par procent. Endast $\frac{1}{10}$ kan införas under rubriken ligabrottslighet. Eleverna sakna till $\frac{9}{10}$ yrkesutbildning. Likväl finnas hos dem klart differentierade önsknings- och yrkesintressen att taga fasta på. Dessa fördela sig huvudsakligen på tre grupper, nämligen 1) tekniska och tekniskt betonade yrken, 2) affärs- och kontorsyrken samt 3) vissa friluft- och grovarbetaryrken. I sitt sätt att tillbringa fritiden ha eleverna i stort sett samma vanor som ungdomen i gemen; det passiva draget är dock mer markerat. Eleverna äro i stort sett fysiskt väl utvecklade, varemot det allmänna hälsotillståndet är mindre tillfredsställande. Åtskilliga fall, $\frac{1}{4}$ av klientelet, påkalla sålunda fortlöpande medicinsk kontroll eller speciella hänsyn på socialmedicinska grunder, t. ex. för yrkesvalet. Vad beträffar begåvningsutrustningen i vidare mening (innefattande olika såväl teoretiska som praktiska anlag) visar klientelet genomsnittligt tämligen ordinära värden vid jämförelse med icke omhändertagen ungdom. $\frac{2}{3}$ nå icke upp till för åldern normal psykisk mognad. Drygt $\frac{1}{3}$ visar sig trög och passiv och ungefär lika stor del kan betecknas som irriterad. I fråga om känsloreaktioner förekomma olika brister hos nära $\frac{3}{4}$ av eleverna. Knappt $\frac{1}{5}$ av de undersökta ha bedömts som ledare. Anstaltsituationen kan sägas vara accepterad på ett förnuftigt sätt av endast $\frac{1}{3}$ av eleverna. Av de övriga utgöres hälften, eller $\frac{1}{3}$ av hela klientelet, huvudsakligen av sådana elever som kunna betecknas som problembetonade men för anstaltsordningen ej störande. Den återstående tredjedelen vållar stora svårigheter ur disciplinär synpunkt. Beträffande denna grupp svårbehandlade, som är av speciellt intresse i förevarande sammanhang, kan som väntat konstateras en högre belastning än hos det övriga klientelet av sådana faktorer i negativ riktning som enligt erfarenheten gör anstaltsbehandlingen problematisk.

Vad angår behandlingsbehoven står klart, att utbildningen alltfört måste vara en ungdomsfängelsets huvuduppgift. Vid nyss berörda klientelundersökningar kunde ådagaläggas, att ungdomsanstaltarnas elever över lag besitta fullt nöjaktiga allmänna begåvningsförutsättningar för vanlig yrkesutbildning men att de i stor utsträckning förete karaktärologiska svagheter, bristande uthållighet, irriterabilitet, kontaktsvårigheter m. m., vilket i många fall försvårar en anpassning till arbete. Med användande av en speciell metodik kunna dock även härvid framgångsrika resultat vinnas. Det

är vidare tydligt, att klientelet i stor utsträckning är i behov av medicinsk och psykologisk specialbehandling. Likaså är givet att behandlingen i stort måste präglas av sociala anpassningsmål, vara en fostran. Så långt det är möjligt måste behandlingen individualiseras. Förbättras behandlingsresurserna, kommer antalet fall, där säkerhetssynpunkter måste beaktas, att minska. Av betydelse är att klientelet kan differentieras efter behandlingsbehoven på anstalter och anstaltsavdelningar av olika typ. Av det nuvarande ungdomsfängelseklientelet — cirka 200 i dagligt medeltal — beräknas 60—70 elever komma att behöva en specialbehandling, vid vilken säkerhets- och medicinsk-psykologiska synpunkter äro särskilt företrädda. I behandlingen bör slutligen eftervården spela en mer framträdande roll än vad nu är fallet.

Med hänsyn till att omfattningen av en tilltänkt specialbehandling i hög grad är beroende av huru ungdomsfängelsebehandlingen i stort är utformad, böra vissa brister, som nuvarande organisation i sin helhet lider av, uppmärksammas. Sålunda böra vid huvudanstalten Skenäs, där endast cirka en tredjedel av eleverna kan beredas arbete på verkstad, yrkesutbildningsmöjligheterna utökas. Vidare bör yrkesutbildningen ej läggas upp efter ett schematiskt skolmönster utan få bedrivas — mycket mer än vad som nu är fallet — i form av ett terapiliknande, individuellt avpassat upplärande, kombinerat med en arbetstillvänjning som väcker arbets- och skaparglädje. Detta innebär en specialteknik, som fordrar goda yrkeslärare och ett begränsat antal elever. En teknik av detta slag tillämpas för närvarande på Lövsta ungdomsvårdsskola. Då den gängse vårdtiden är väl kort, för att en fullständig yrkesutbildning skall kunna medhinnas, bör vidare utbildningsprogrammet för varje elev ges en sådan utformning att det kan fullföljas efter anstaltstiden genom utbildning i yrkesskola eller hos arbetsgivare. Samtidigt som Skenäsanstaltens yrkesutbildningsprogram ses över, bör man ock undersöka möjligheterna att där bilda mindre elevgrupper och att till dem avdela viss bestämd personal. Utredningen finner det betydelsefullt, att denna anstalt i alla hänseenden bjuder på minst lika goda trivsamtillskott som den nya anläggning utredningen i det följande föreslår.

Vidare kunna allvarliga erinringar göras mot det hittills tillämpade intagningsförfarandet. På mottagningsavdelningen i Nyköping sker en icke önskvärd sammanblandning av elever, och observationstiden, två månader, blir ofta en tidsförlust i behandlingen. Utredningen föreslår därför en radikal omläggning av intagningsförfarandet på ett av följande sätt. Såsom ett första alternativ förordas att det fortfarande skall finnas en särskild mottagningsavdelning — med ett tiotal platser — som dock bör ligga närmare Skenäs, förslagsvis i Norrköpings närhet. Efter högst en vecka bör överläkaren vid den tilltänkta specialanstalten ha besökt den nyintagne och med ledning av bl. a. förundersökningsrapporter och läkarundersökning ur domstolshandlingarna bestämt en preliminär placering för honom på Skenäs, specialanstalten eller någon annan anstalt. På mottagningsavdelningen bör helgemensamhet icke förekomma. Den egentliga observationen och planlägg-

ningen av behandlingen bör äga rum på den anstalt, till vilken eleven preliminärt hänvisats. Enligt utredningens andra alternativ skulle man avstå från en särskild mottagningsanstalt och i stället — efter mönster av det system som tillämpas för ungdomsvårdsskolornas del — på fångvårdsstyrelsen omedelbart efter domen anordna en central granskning av handlingarna för dem som dömts till ungdomsfängelse. Med stöd av vad som framkomme vid granskningen skulle styrelsen ge en intagningshänvisning till lämplig anstalt.

Behålles systemet med särskild mottagningsavdelning kan ungdomsfängelset tänkas organiserat med en mottagningsanstalt med 10 platser, huvudanstalten Skenäs med ett förslagsvis till 70 nedbringat platsantal och en specialanstalt med 65 platser. Till utfyllande av platsbehovet böra små avdelningar av kolonityp upprättas. Dessa, som icke böra ha mer än 10—15 elever vardera, avses i första rummet för de lättskötta eleverna men kunna ock användas som övergångsanstalter före utskrivning.

Mot bakgrunden av det anförda föreslår utredningen att en specialanstalt inrättas för manligt, svårbehandlat ungdomsfängelseklientel. Då den behandling som måste läggas upp för de svårskötta kräver omfattande resurser i olika hänseenden, kan utredningen av kostnadsskäl icke förorda att flera mindre anstalter upprättas för ändamålet utan anser, att ett sammanförande till en enda plats bör ske av allt det manliga ungdomsklientel som behöver speciellt avpassad vård. Om platsantalet i enlighet med vad förut anförts beräknas till 65, torde anstalten ändock icke bliva så stor, att dess ledare kommer att förlora den ingående kännedom om intagna och personal som är en grundförutsättning för att arbetet skall ge bästa resultat.

Den abnormitetsbelastning som föreligger hos det ungdomsfängelseklientel som behöver specialbehandling av förut angiven art är så grav, att den nya anstalten i hög grad bör präglas av sjukvårdssynpunkter. Anstalten måste sålunda ställas under ledning av en kvalificerad psykiater. Därutöver bör den efter mönster som utprovats i utlandet förses med, bland annat, personal för medicinskt, psykologiskt och socialt inriktad verksamhet i grupparbetets form (teamwork). Ett behandlingsteam, som förutsättes skola bestå av — förutom anstaltens chefläkare — en psykiater, en psykolog, en social-psykologiskt utbildad assistent och en översköterska med laboratorieutbildning, bör verkställa en ingående undersökning av den nykomne eleven omedelbart efter intagningen på specialanstalten samt efter klarläggande av situationen fastställa ett preliminärt behandlingsprogram för eleven. Teamet skall följa eleven under den fortsatta behandlingen genom en inom sig utsedd kontaktman och vidtaga eventuellt erforderliga ändringar i programmet. Under kontaktmannens ledning bör den personal, som har hand om eleven, fungera som ett »behandlingskollegium» inom vilket elevens aktuella läge med jämna mellanrum bör diskuteras. Utskrivningsfrågorna skola i första hand förberedas av den social-psykologiske assistenten. Under ledning av denne och under överinseende av anstaltschefen skola för det praktiska eftervårdsarbetet de personer som spe-

ciellt haft hand om eleven konstituera sig till ett »eftervårdskollegium». Den centrala ledningen av eftervården och befogenheten att träffa avgöranden i återtagningsfrågor m. m. skola såsom hittills tillkomma ungdomsfängelsenämnden.

En sådan individualiserad behandling av läkepedagogisk karaktär som utredningen siktar mot bygger på en tankegång av fundamental betydelse för den nya anstaltens verksamhet, nämligen »den lilla gruppens princip», som förutsätter, att eleverna äro uppdelade i små enheter både under fritid och i arbete. Detta nödvändiggör ett flertal små, på lämpligt avstånd från varandra belägna förlägningsbyggnader, av vilka med hänsyn till erfarenheter som vunnits vid den slutna avdelningen på Långanäs yrkesskola den minsta bör räkna sju och den största nio platser. En utökning med en eller ett par platser ger ur behandlingssynpunkt en klart negativ effekt: ledningen av gruppen glider över från personalen till eleverna. Varje förlägningsavdelning bör ha stationär personal. Först med en sådan anordning kunna inom avdelningarna uppnås en fast kontinuitet i behandlingen och en samhörighet mellan personal och intagna i ett hemliknande liv.

Säkerhetssynpunkten understryker ytterligare kravet på små förlägningsavdelningar. Till en början förslår det antagligen att ordna omslutningsstängsel för endast ett par avdelningar, vilka på så sätt givas karaktären av isoleringsavdelningar. De övriga paviljongerna bliva ur säkerhetssynpunkt av mellangrad. Slutligen bör finnas en helt öppen avdelning av stugtyp, en anstaltspedagogiskt sett nödvändig slutpunkt i organisationen. Genom enkla anordningar böra de olika avdelningarna — utom stugan — kunna givas en mer sluten resp. öppen karaktär alltefter det aktuella behovet. Under sina överväganden har utredningen kommit fram till att den nya anstalten lämpligen bör byggas upp med en mottagningsavdelning på sex platser för de till denna anstalt hänvisade eleverna, två isoleringsavdelningar på vardera sju platser, fyra mellangradsavdelningar på vardera nio platser och en helöppen avdelning på likaledes nio platser, vilket inalles ger 65 platser. Härtill bör komma en sjukavdelning på tio platser.

Yrkesutbildningen vid den nya anstalten bör i överensstämmelse med utredningens förut uttalade mening ej läggas upp efter schematiskt skolmönster utan bedrivs i friare former såsom ett individuellt avpassat upplärande, kombinerat med en arbetstillvänjning som tar fasta på de intresseväckande momenten. I stor utsträckning måste arbetsterapi träda i stället för yrkesutbildning. Detta gäller framför allt de fall som av olika skäl måste hänvisas till isoleringsavdelning.

Då yrkesutbildningen på den nya anstalten skall svara mot de mest dominerande intresseriktningarna hos klientelet, bör man i enlighet med vad i det föregående sagts räkna med framför allt de tre yrkesgrenarna metallarbete, bil- och motorreparationer samt byggnadsarbete. Därtill kan lämpligen läggas utbildning i trädgårdsarbete och i maskintvätt. Om anstalten ej göres större än för 65 elever, täckes härigenom arbetsbehovet för huvudparten av eleverna, eftersom envar av förstnämnda tre yrkesgrenar bör kun-

na taga emot tio elever, trädgården åtta och tvätten sju. Isoleringsavdelningarna böra få var sin mindre terapiverkstad, och nykomlingarna på mottagningsavdelningen torde kunna sysselsättas med diverse arbeten för anstaltens räkning. För elever med specialintressen synas bland annat korrespondenskurser kunna komma till användning. Av största betydelse är att arbetslivet på den planerade anstalten skall bedrivas under överinseende av det medicinsk-psykologiska behandlingsteamet.

Vid planering av fritidssysselsättning bör man sträva efter medverkan från sammanslutningar och enskilda i bygden. Det religiösa livet vid anstalten bör tillgodoses genom kontakter med kyrka och frikyrkliga samfund. Vidare bör anstalten till sig knyta intresserade personer från grannsamhäl- len, villiga att besöka eleverna som enskilda vänner, taga emot dem i sina hem under kortare permissioner o. s. v. eller villiga att leda studiecirk- lar, teatergrupper m. m. på anstalten. Ett permanent kvinnligt inslag bland be- fattningshavare eller besökare är av stor betydelse.

Vad angår den nya anstaltens personalbehov har utredningen utgått från att chefen för anstalten bör vara en välkvalificerad psykiater (överläkare) med erfarenhet av ungdomsbehandling samt med en praktisk-vetenskaplig inställning till anstaltspedagogiken. Ännu en psykiater (förste läkare) be- höves med huvudsaklig uppgift att utföra det dagliga, tidskrävande therapeu- tiska arbetet på behandlingsrummen och i övrigt svara för behandlingstea- mets arbete. Med hänsyn till de rätt ingående kroppsundersökningar som skola utföras på anstalten bör den ene av läkarna tillika vara allmän-medi- cinskt inriktad. Då det är av största vikt att få fram ett förstklassigt psyko- logiskt utredningsmaterial föreslås, att en befattning inrättas för en psyko- log. För den sociala utredningen och den personliga direkta kontakten med eleven efter utskrivningen bör härjämte finnas en assistent med social och läkepedagogisk skolning. En översköterska är behövlig för de medicinska behandlingarna. Nu nämnda fem befattningshavare skulle utgöra anstaltens behandlingsteam. Vidare beräknas två elevvårdsassistenter för allmänt ku- ratorsarbete samt för undervisningen och fritidssysselsättningarna. För ele- vernas yrkesutbildning erfordras en yrkeslärare för envar av yrkesgrenarna metallarbete, bil- och motorreparationer samt byggnadsarbete ävensom en trädgårdsmästare, en tvättföreståndare och, för vardera isoleringsavdelning- en, en arbetsterapeut. I övrigt beräknas personalbehovet vid varje isolerings- avdelning till en tillsyningsman och tre vårdare. För var och en av de fyra mellangradsavdelningarna räknas med tre vårdare, varvid förutsättes att tillsyningsmännen vid isoleringsavdelningarna även skola kunna utöva viss tillsyn vid två mellangradsavdelningar vardera. För den helöppna stugan erfordras icke någon fast personal. Mottagnings- och sjukavdelningens per- sonalbehov är svårbedömbart men förutsättes omfatta en tillsynsman och tre vårdare. Den nattliga tillsynen av anstaltsområdet beräknas kräva fyra befattningshavare i vårdarställning. Ytterligare behövas för administrations- tjänsten en bokhållare, som närmast under chefen bör svara för anstaltens kamerala ledning, ett kanslibiträde, två kontorsbiträden, en maskinist och en

bilförare. En kvinnlig husföreståndare bör, i likhet med vad som är fallet vid ungdomsvårdsskolorna, med hjälp av en biträdande husföreståndare svara för utspisning och klädförråd samt deltaga i elevbehandlingen. Till hjälp i kök och förråd torde erfordras fem ekonomibiträden.

Anstaltschefen bör tjänstgöra som rådgivande psykiater för andra ungdomsanstalter, och även behandlingsteamet förutsättes kunna utnyttjas vid dessa ungdomsanstalter.

Lönesättningen för personalen bör enligt utredningens mening ansluta sig till vad som gäller för ungdomsvårdsskolornas personal. I enlighet härmed föreslås följande lönegradplacering för de 55 befattningar, varav behov ansetts föreligga:

	Löne- grad		Löne- grad
1 chef, tillika överläkare	31	2 arbetsterapeuter	13
1 förste läkare	31	1 biträdande husföreståndare ..	13
1 psykolog	29	1 maskinist	13
3 assistenter	23	1 översköterska	12
1 bokhållare	21	1 kanslibitråde	11
3 yrkeslärare	19	25 vårdare	11
1 husföreståndare	17	1 bilförare	10
3 tillsyningsmän	16	2 kontorsbiträden	8
1 trädgårdsmästare	16	5 ekonomibiträden	2—6
1 tvättföreståndare	15		

För verksamheten som rådgivande psykiater för hela ungdomsråjongen föreslås ett särskilt arvode till överläkaren av 4 000 kronor för år.

Vad härefter angår den nya anstaltens byggnadsmässiga utformning har den vägledande synpunkten varit, att anstalten skall erbjuda fullt betryggande möjligheter att isolera oroliga element och förhindra rymningar, i den mån det är möjligt utan att motverka ungdomsfängelsets huvuduppgift att fostra de intagna till livsdugliga och laglydiga samhällsmedlemmar. I syfte att nedbringa anläggningskostnaderna har utredningen i sitt byggnadsprogram så långt möjligt är sammanfört behövliga lokaler till större enheter. De båda isoleringsavdelningarna föreslås bli lika utförda och belägna på lämpligt avstånd från varandra. Paviljongtypen är så konstruerad att från byggnadens ingång räknat befinna sig på ena sidan bostadsutrymmet och på den andra fritids- och verkstadsutrymmet. Båda dessa byggnadsdelar kunna med den föreslagna lösningen mycket lätt byggas till i praktiskt taget obegränsad utsträckning. Övervakningssynpunkter ha särskilt beaktats och för att försvåra rymningar skola användas säkerhetsfönster med härdat stål och uppföras väggar med hårt tegel i cementblandat bruk o. s. v. Då det huvudsakliga tekniska skyddet mot rymning sålunda bör ligga i själva byggnadens konstruktion, bör man i fråga om inhägnad kunna nöja sig med ett taggtrådsförsedd nätstängsel av cirka 2,5 meters höjd. Mellangradsavdelningarna äro i stort sett lika isoleringsavdelningarna, dock med undantag av att antalet bostadsrum är något utökat och att

verkstadsutrymmet bortfallit, då avsikten är att de intagna skola arbeta i gemensamma verkstäder. Mellangradsavdelningarna kunna med några enkla åtgärder förvandlas till isoleringspaviljonger. Så länge de utnyttjas som mellangradsavdelningar skall omslutningsstängsel ej vara uppsatt. Den öppna avdelningen är avsedd att uppföras som en tvåvåningsbyggnad konstruerad så att den utan svårighet kan tillbyggas. Administrationslokaler samt mottagnings- och sjukavdelning ha sammanförts i ett hus, utfört såsom en vinkelbyggnad. I denna inrymmes administrations- och läkaravdelningen i den ena delen, som skall uppföras i endast en våning, medan lokalerna för den medicinska behandlingsavdelningen förläggas till den andra delen, avsedd att uppföras i två våningar med mottagnings- och sjukavdelningarna i övervåningen. I en annan byggnad sammanföres ekonomi- och fritidslokaler. Häri ingår bland annat en motionshall avsedd för inomhussport, filmförevisning m. m. Tre olika verkstäder föreslås för den praktiska undervisningen, nämligen en byggnadsverkstad, en mekanisk verkstad och en motorverkstad. För den teoretiska undervisningen föreslås en liten skolavdelning med skolsal, ritsal m. m. Samtliga nyssnämnda verkstäder sammanföres med skolavdelningen till en sammanhängande skol- och verkstadslänga, varvid alla verkstäder erhålla ingång från en gemensam gårdsplan. Om så visar sig nödvändigt skola både byggnad och gårdsplan lätt kunna inhägnas. Av anstaltsbyggnader i övrigt föreslås ett varmväxthus, en värmecentral och i anslutning därtill en tvättinrättning. För att nedbringa kostnaderna för personalens bostäder, varav ett relativt stort behov kommer att föreligga, förordas standardtillverkade typhus för samtliga familjebostäder, möjligen med undantag för de största lägenhetstyperna som böra inrymmas i enfamiljsvillor. För övriga bostäder föreslås radhus. En idrotts- och fotbollsplan förutsättes skola kunna anläggas i ekonomi- och fritidsbyggnadens närhet. Frågan om ytterstängsel kring hela anläggningen bör lämnas öppen i avbidan på vidare erfarenheter.

Vid sökandet efter lämplig förläggningsplats för den nya anstalten har utredningen utgått från att avståndet till Skenäs icke bör vara större än högst tio mil. Platsen bör vidare ligga vackert, något isolerat i förhållande till närmaste bebyggelse men icke mer än ett par mil från större samhälle. Utredningen har, sedan flera förslag måst förkastas till följd av bristande tillgång till hushållsvatten på platsen, stannat vid att förorda visst parti av den vid sjön Roxen belägna, av domänstyrelsen förvaltade kronoegendomen Tuna i Rystads kommun. Platsen, som av utredningen provisoriskt givits benämningen Røxtuna, uppfyller många förutsättningar som lämplig förläggningsplats. Den ligger icke mer än cirka en mil från Linköping och något över en halvmil från den stora riksvägen Linköping—Norrköping. Ingen bebyggelse finnes på själva platsen för den tilltänkta anstalten. Ett par kilometer därifrån ligger på väg mot Linköping villasamhället Ekängen. Området kan utan svårighet och utan egentlig olägenhet för grannboende avskärmas. Vattenundersökningarna ha givit gynnsamt resultat, varför denna för en anstalt så viktiga fråga kan lösas tillfredsställande. Byggnadsgrunden synes mycket god.

Med utgångspunkt från vad utredningen sålunda föreslagit och på grundval av de under sommaren 1950 gällande arbetslönerna och priserna ha kostnaderna för anläggandet av den nya anstalten beräknats på följande sätt.

Administrations- och mottagningsavdelning	390 000	
Ekonomi- och fritidsbyggnad	680 000	
Två isoleringsavdelningar	317 000	
Fyra mellangradsavdelningar	593 000	
Öppen avdelning	114 000	
Verkstads- och skolbyggnad	550 000	
Varmväxthus	50 000	
Värmecentral och tvättinrättning	530 000	
Vatten- och reningsverk	125 000	
Personalbostadshus		
Ett enfamiljshus å 160 m ²	68 000	
Ett enfamiljshus å 140 m ²	60 000	
Ett enfamiljshus å 115 m ²	52 000	
Två bostadshus med fyra lägenheter å 90 m ²	215 000	
Ett bostadshus med fem lägenheter å 75 m ²	245 000	
Fem bostadshus med tillsammans tjugotvå lägenheter å 65 m ²	805 000	
Ett bostadshus med tio enkelrum och tre dubletter med pentry	210 000	1 655 000
Vägar, planering och inhägnad	400 000	
Yttre ledningar och ytterbelysning	300 000	
Oförutsett, administration, arvoden etc. 12 %	646 000	
		Summa kronor 6 350 000

För inredning och utrustning ha följande kostnader beräknats.

Administrations- och mottagningsavdelning	72 000
Ekonomi- och fritidsbyggnad	66 000
Två isoleringsavdelningar	23 500
Fyra mellangradsavdelningar	50 000
Öppen avdelning	13 000
Skolbyggnad	21 000
Mekanisk verkstad	82 000
Bil- och motorverkstad	75 000
Byggnadsverkstad	43 000
Tvättinrättning	34 000
Trädgårdsbruket	15 000
Lysämnesrör i verkstäder och skola	6 500
Bostadshus för ogift personal	25 000
Bil och jeep	24 000
	Summa kronor 550 000

Byggnadskostnaderna samt kostnaderna för inredning och utrustning uppgå sålunda sammanlagt till (6 350 000 + 550 000) 6 900 000 kronor.

Den nya anstalten skulle möjliggöra, att fångvårdsanstalterna i Uppsala och Ystad kunde användas för andra ändamål. Vid beräkning av driftkostnaderna bör uppmärksammas, att den föreslagna personalökningen uppväges av att personalen vid sistnämnda båda anstalter, för närvarande sammanlagt 57 befattningshavare, frigöres för andra uppgifter, vidare att större delen av kostnaderna för läkarvård och alla kostnader för psykologiska undersökningar vid de nuvarande anstalterna i Uppsala, Ystad, Nyköping och Skenäs bortfalla samt slutligen att de dyrbara transporter av elever mellan långt från varandra belägna anstalter ersättas av kortare och betydligt billigare transporter, till följd av att ungdomsanstalterna komma nära varandra.

Yttranden.

Över ungdomsanstaltsutredningens betänkande ha yttranden avgivits av byggnadsstyrelsen, socialstyrelsen, medicinalstyrelsen, ungdomsfängelsenämnden, strafflagberedningen, överstyrelsen för yrkesutbildning, domänstyrelsen, statskontoret, statens lönenämnd, statens organisationsnämnd, länsstyrelsen i Östergötlands län, Svenska fångvårdssällskapet och Sveriges fångvårdsmannaförbund. Av de sålunda avgivna yttrandena, vilka delvis äro tämligen omfångsrika och mer eller mindre utförligt behandla detaljfrågor, återgivas i det följande allenast synpunkter av större vikt.

Utredningens förslag ha i allt väsentligt tillstyrkts av socialstyrelsen, medicinalstyrelsen, ungdomsfängelsenämnden, strafflagberedningen, Svenska fångvårdssällskapet och Sveriges fångvårdsmannaförbund, vilka med kraft understrukt nödvändigheten av att åtgärder snarast vidtagas för att övervinna den krisartade situation, i vilken ungdomsfängelseinstitutet för närvarande befinner sig. Av övriga remissorgan ha endast statskontoret och länsstyrelsen i Östergötlands län motsatt sig, att frågan löses på grundval av föreliggande utredning.

Vad angår behovet av en ny ungdomsanstalt för svårbehandlade uttalar *medicinalstyrelsen*, att styrelsen anser nödvändigt, att nya behandlingsmetoder prövas vid anstaltsbehandling av lagöverträdare och andra för sociala uppförandebrister omhändertagna för att ernå förbättrat vårdresultat på samma sätt som ständigt sker inom sjukvården. I detta syfte är det enligt styrelsens mening synnerligen angeläget, att för ungdomsfängelseklientelet inrättas en medicinsk-psykiatrisk specialanstalt, inriktad på psykoterapeutisk behandling, arbetsanpassning och yrkesutbildning. En dylik anstalt kommer under alla förhållanden att visa sig oumbärlig.

Under erinran att enligt strafflagberedningens betänkande angående verkställighet av frihetsstraff 43,2 % av dem som under åren 1939—1942 utskrevos på prov från ungdomsfängelse återföllu i ett andra brott inom

tre år uttalar *statens organisationsnämnd*, att det får anses motiverat att pröva ändrade vårdformer, även om detta medför ökade kostnader.

Statskontoret finner det däremot uteslutet, att i nuvarande statsfinansiella läge beslut fattas om uppförande av en anstalt av så kostnadskrävande slag som den av utredningen föreslagna. Den enda framkomliga vägen att avhjälpa ungdomsfängelseinstitutets svårigheter är enligt statskontorets mening att genom ändring i ungdomsfängelselagen förbehålla denna behandlingsform det klientel, som avsetts för densamma vid lagens tillkomst, d. v. s. psykiskt normala, uppfostringsbara fall. Först härigenom torde praktiska och realiserbara möjligheter öppnas att få till stånd en anstaltsorganisation för rimliga kostnader.

I motsats till statskontoret anser *strafflagberedningen* avgörande skäl tala för att den nya anstalten inordnas i ungdomsfängelseinstitutet. Med tanke på det läge som skulle uppstå, därest genom lagändring de svårbehandlade unga lagbrytarna, psykopater och andra, ej kunde dömas till ungdomsfängelse, anför strafflagberedningen:

De möjligheter som i händelse av en sådan lagändring skulle stå öppna — alltså fall då kriminalvård i frihet ej ifrågakommer utan frihetsförlust bör ådömas — vore fängelse eller förvaring i säkerhetsanstalt. Att domstolarna skulle tillgripa förvaring, om detta klientel uteslöts från ungdomsfängelse, är icke sannolikt. De legala förutsättningarna för ådömande av förvaring är merendels icke förhanden. Dessutom saknas inom anstaltsorganisationen för till förvaring dömda lämpligt anstaltsutrymme för ifrågavarande lagbrytare. Återstår fängelse. Bortsett från det irrationella i att ådöma dessa unga svårbehandlade lagbrytare tidsbestämt fängelsestraff, medan man dömer deras mindre samhällsfarliga kamrater till tidsobestämt ungdomsfängelse, saknas även lämpligt fängelseutrymme för deras omhändertagande. Hela reformförslaget åsyftar just att komma bort från användningen av Uppsala- och Ystadfängelserna för ifrågavarande klientel, och att de skulle omhändertagas på fångvårdens sinnessjukavdelningar är tydligen, bortsett från den även där rådande platsbristen, ur alla synpunkter olämpligt. Vill man komma ur nuvarande nödläge är det alltså under alla omständigheter nödvändigt att sörja för nya och bättre anstaltsutrymmen för omhändertagande av det ifrågavarande klientelet.

Även *ungdomsfängelsenämnden* anser det icke vara praktiskt möjligt och ej heller önskvärt att söka begränsa lagtillämpningen så att psykiskt defekta uteslutas. En sådan anstalt som av utredningen förordats är enligt nämndens mening outhärdlig.

En omläggning av intagningsförfarandet tillstyrkes i flera yttranden, därvid *medicinalstyrelsen* ansluter sig till förslaget om en särskild mottagningsavdelning, medan *socialstyrelsen* och *strafflagberedningen* förorda systemet med en fördelning av de intagna på grundval av en central granskning av handlingarna i målet. Socialstyrelsen förutsätter därvid, att den dömd — om så icke redan skett — blir föremål för psykiatrisk undersökning före den centrala behandlingen av ärendet, att psykiatrisk sakkunskap blir representerad vid den centrala differentieringen samt att förundersökningen icke oskäligt fördröjes genom den föreslagna anordningen.

Ungdomsfängelnsnämnden tvivlar på att det av utredningen förordade tillvägagångssättet skulle visa sig lämpligt i praktiken. En möjlighet vore att förlägga mottagningsanstalten i omedelbar närhet av specialanstalten och låta expertisen vid denna utföra all erforderlig undersökning, medan den nyintagne vistas vid mottagningsanstalten. Denna skulle kanske då kunna tjäna som mottagningsavdelning även för specialanstalten. Det synes emellertid nämnden påkallat att närmare undersöka möjligheterna att undvara en särskild mottagningsanstalt. Systemet med en anstaltshänvisning grundad på central granskning av handlingarna i målet kan nämnden icke tillstyrka, om icke garantier skapas bl. a. för att dessa handlingar verkligen innehålla tillräckligt material för en någorlunda tillförlitlig bedömning av de dömda, vilket för närvarande mera sällan torde vara fallet.

I fråga om *behandlingsmetoderna* understryker *socialstyrelsen* det av utredningen påtalade behovet av ökat utrymme inom ungdomsanstalternas yrkesutbildningsprogram åt individuell arbetsterapi och arbetsträning. Styrelsen anför bl. a.:

Vid den föreslagna anstalten liksom vid ungdomsvårdsskolorna begränsas alltid möjligheterna att ge en avslutad utbildning i en mångfald olika yrken genom den korta vårdtiden och de relativt små anstaltstyperna, vilka ur andra synpunkter äro värdefulla. Genom en systematiskt upplagd arbetsträning, som tar hänsyn till de individuella variationerna i fråga om intresse, arbetstakt och graden av arbetshämning, kunna eleverna dock vänjas vid förhållanden, som senare komma att möta dem utanför anstalten. För många av dem är det tillräckligt värdefullt att få vänja sig vid rytmen och miljön på en arbetsplats samt att få se och handskas med maskiner och verktyg över huvud taget. Som grundprincip för yrkesträningens verksamheten bör fastslås, att eleverna, innan de lämna anstalten, skola ha bringats att stabilisera sig i vissa yrkesvanor, som äro direkt tillämpliga på arbetslivet utanför anstalten.

Beträffande värdet av det i arbetsprogrammet medtagna bil- och motorarbetet hyser *socialstyrelsen* ingen tveksamhet. Erfarenheterna såväl från terapiverkstaden vid Lövsta som från Fagareds yrkesskola, där en bilverkstad finnes inrättad sedan 1½ år, äro enbart goda. Utbildningen i bil- och motorarbete vid nämnda ungdomsvårdsskolor har, särskilt i de fall den kunnat kombineras med körkortsutbildning, på ett framgångsrikt sätt bidragit till att i positiv riktning kanalisera motorintresset hos elever, som förövat tillgrepp av bilar och andra motorfordon.

Ungdomsfängelnsnämnden anser, att utredningens förslag innebär en lycklig anpassning av vunna erfarenheter efter de speciella krav ungdomsfängelset ställer.

Statens organisationsnämnd uttalar, att det vore av värde om man, innan definitiv ställning togs till ett vårdprogram, kunde göra en förhandsuppskattning av den effektivitetsökning i resocialiseringsarbetet som kan förväntas. Jämförelse bör härvid kunna ske med vårdresultatet för det äldre klientelet vid ungdomsvårdsskolan Lövsta, varom undersökning nu håller på att slutföras.

Med hänsyn till de i jämförelse med gängse yrkesutbildning friare former för yrkesundervisningen, som av utredningen föreslagits för den nya

anstaltens klientel, anser organisationsnämnden det böra undersökas, huruvida icke syftet med anstaltsvistelse kunde vinnas på kortare tid än den vanliga verkställighetstiden, ett år. En begränsning av nämnda tid skulle medföra, förutom kostnadsbesparing, att yrkesutbildningsarbetets tyngdpunkt finge förläggas till eftervårdstiden, vilket skulle innebära vissa fördelar. Organisationsnämnden anför härom bl. a.:

En minskning av verkställighetstiden från i medeltal ett år till exempelvis tio månader skulle därför medföra en besparing av storleksordningen 100 000 kronor per år för den nya anstaltens del. Därest en förkortning av verkställighetstiden skulle visa sig möjlig vid ifrågavarande anstalt måste emellertid motsvarande förkortning genomföras (efter erforderlig lagändring) även vid övriga ungdomsfängelser, eftersom kortare verkställighetstid endast vid anstalten för svårbehandlade uppenbarligen skulle leda till icke önskvärda konsekvenser. I så fall finge inom hela ungdomsfängelsevården yrkesutbildningsarbetets tyngdpunkt förläggas till eftervårdstiden. Detta skulle ha flera fördelar: 1) Sysselsättningsproblemet vid anstalterna skulle kunna lösas på ett enklare och billigare sätt än nu. 2) Varje intagen skulle kunna ges den utbildning som han bäst passar för. 3) Utbildningen skulle sannolikt bli effektivare och till större procent utnyttjad i framtiden, när den icke är förbunden med anstaltslivets olust. 4) Man skulle undgå den nu ofta föreliggande svårigheten att differentiering av elever efter yrkesutbildning icke är den differentiering som av andra skäl vore lämplig.

För den föreslagna utbildningen i maskintvätt saknas enligt nämndens mening förutsättningar. Elevernas, personalens och personalfamiljernas tvättgodsmängd kan nämligen icke beräknas bli tillräckligt stor för att ett ekonomiskt bärkraftigt eller ur utbildningssynpunkt användbart maskintvätterier skall kunna anläggas. Att taga emot tvätt utifrån torde icke vara lämpligt med hänsyn till de former, under vilka yrkesarbetet är avsett att bedrivas.

Överstyrelsen för yrkesutbildning har icke något att erinra mot att yrkesutbildningen anordnas för de yrkesområden som föreslagits och finner lämpligt att elevantalet i verkstäderna begränsas till tio. Vidare framhåller överstyrelsen — som dock anser sig icke kunna bedöma i vilken omfattning yrkesutbildningen av särskilda skäl bör uteslutas och ersättas med arbetsterapi — att ämbetsverket tidigare i andra sammanhang beträffande ungdomsfängelseklientelet yrkesundervisning uttalat, att en förutsättning för att utbildningen skulle bli planmässig och garanti erhållas för elevernas allsidiga utbildning vore att undervisningsplaner funnes fastställda och följdes. Av betydelse vore vidare att arbetsuppgifterna ej bleve för ensidigt valda; för att få uppgifter som lämpade sig för olika elever och olika utbildningsstadier vore det önskvärt att arbetsanskaffning ej uteslutande skedde centralt genom fängvårdsstyrelsen utan även lokalt. Dessa synpunkter böra beaktas bl. a. i vad gäller den nya anstalten. Överstyrelsen har förutsatt att — med lämpligare arbetsanskaffning — behovet av intresseväckande arbetsuppgifter vid utbildningen i praktiskt yrkesarbete skall kun-

na tillgodoses inom ramen för en enligt undervisningsplan pågående undervisning. Tillämpningen av de efter mönster från undervisningsplaner för vanliga verkstadsskolor för fångvårdens ungdomsanstalter upprättade undervisningsplanerna medger en individuell anpassning.

Utredningens förslag angående den nya anstaltens personalbehov har föranlett vissa uttalanden. *Socialstyrelsen* anser det vara av stor psykologisk betydelse för fångvården och särskilt för ungdomsfängelserna, att anstalten för svårbehandlade ställes under en kvalificerad psykiaters ledning. Om sina erfarenheter av motsvarande anordning vid ungdomsvårdsskolan Lövsta anför styrelsen:

I Lövstachefens åligganden ingå, bland annat, uppgifter av administrativ natur såsom att svara för, leda och ordna de olika arbets- och vårduppgifterna vid anstalten, utöva förmanskap över samtliga befattningshavare o. d. Däremot är han befriad från vissa andra administrativa uppgifter av kameral och ekonomisk art, vilka intill år 1947 åvilade den ena avdelningsföreståndaren. Efter nämnda tidpunkt handläggas dessa uppgifter av innehavaren av en nyinrättad bokhållartjänst.

Uppfattningen av Lövsta som en institution för behandling och hjälp har kunnat genomsyra anstaltens personal, eleverna och deras anhöriga samt allmänheten framför allt därför att ledaren och organisatören av verksamheten vid anstalten kunnat vara en auktoritativ förespråkare för den medicinska synen på vanart och kriminalitet. Chefen för Lövsta är tillika rådgivande psykiater inom ungdomsvårdsskoleorganisationen. Härigenom har han verksamt kunnat bidra till en positiv utveckling av behandlingsmetoderna inom denna organisation. Det har därvid varit av stor betydelse, att han själv i ansvarig ledarställning och i praktiskt anstaltsarbete fått pröva och tillämpa dessa metoder.

Socialstyrelsen tillstyrker därför i princip, att anstaltschefen bör vara psykiater. Därvid bör övervägas, om icke huvudparten av de administrativa uppgifterna bör under chefen handläggas av en tjänsteman i högre tjänsteställning och bokhållartjänsten således utbytas mot en tjänst som kamrer eller syssloman. På grund av bristen på lämpliga, ungdomspsykiatriskt skolade läkare med en praktiskt-vetenskaplig inställning till anstaltspedagogiken böra även möjligheter hållas öppna för tillfälliga lösningar av chefs- och läkarfrågorna i likhet med vad som skett vid vissa ungdomsvårdsskolor, där tjänsterna som chef tillika läkare resp. biträdande läkare periodvis uppehållits av läkepedagogiskt skolade rektorer. Med hänsyn till erfarenheterna från den psykiska barna- och ungdomsvården ifrågasätter styrelsen, om icke den föreslagna psykologen i stället för att vara testpsykolog bör främst kunna svara för den djuppsykologiskt inriktade individual- och gruppterapien.

Medicinalstyrelsen anser, att det inom det föreslagna behandlingsteamet behövs minst en psykoterapeut för att vara läkarna behjälplig med att utöva individuell terapi och gruppterapi. Vidare föreslår styrelsen, att för tillsyn av den allmänna ordningen vid den öppna stugan en befattning som husmor eller husfar inrättas.

Statens organisationsnämnd hyser tveksamhet beträffande behovet av två läkare vid anstalten. För en inskränkning till endast en läkare eller en heltids- och en deltidanställd tala vissa skäl:

Enligt de sakkunniga skall nyintagen elev omedelbart efter intagningen underkastas en ingående undersökning av ett team bestående av — förutom chefsläkaren — en psykiater, en psykolog, en socialpsykologiskt utbildad assistent samt en översköterska med laboratorieutbildning, varvid stor vikt skall läggas vid kroppsundersökningen. Det torde vara lämpligare att verkställa en mindre detaljerad kroppsundersökning på anstalten och i stället på sätt som kan befinnas erforderligt utvidga den läkarundersökning, som var och en till ungdomsfångelse dömd skall ha genomgått (där utlåtande enligt sinnessjuklagen ej inhämtats) i enlighet med föreskrift i 4 § lag om särskild förundersökning i brottmål.

En stor del av klientelet har kort tid före intagningen vistats vid ungdomsvårdsskola och man kan därför genom hänvändelse till vederbörande skola eller till socialstyrelsens skolbyrå snabbt och muntligt få en klar bild av elevens fysiska och psykiska egenskaper samt rekommendation till behandlingsprogram. Därigenom bör såväl den primära undersökningen som det fortsatta undersökningsarbete, som avser att mera ingående penetrera elevens psyke, ej oväsentligt underlättas.

Skulle minskning av läkarantalet med en leda till ökning av medelvårdtiden med ett par veckor, anser nämnden dock att minskningen icke ställer sig ekonomisk.

Svenska fångvårdssällskapet ifrågasätter i likhet med socialstyrelsen, om icke chefsposten med hänsyn till bristande tillgång på läkarkrafter alternativt bör kunna besättas med en anstaltspedagog utan medicinsk utbildning.

Sveriges fångvårdsmannaförbund finner de föreslagna personalgrupperna värdare och ekonomibiträden vara för små.

Statskontoret uttalar, att personaluppsättningen — 55 tjänstemän för 65 elevplatser — framstår som alltför omfattande, varför en nedskärning synes ofrånkomlig.

Vad angår befattningshavarnas löneställning och tjänstebenenämningar finner *statskontoret* starka skäl möta mot att inom en mycket begränsad del av en omfattande organisationsform tillämpa lönesättningsnormer och benämningar, som förbehållits en helt annan anstaltsorganisation. En närmare anpassning till de för fångvårdsanstalterna antagna lönegradsserierna och tjänstebenenämningarna bör sålunda ske.

Statens lönenämnd har icke något att erinra mot den för anstaltens överläkare föreslagna placeringen i 31 lönegraden. Under hand har lönenämnden inhämtat, att utredningens avsikt varit, att även det särskilda tillägg om 5 004 kronor, som enligt beslut av 1950 års riksdag numera utgår till bl. a. fångvårdens överläkare, skall tillkomma ifrågavarande överläkare. Verksamheten som rådgivande psykiater synes böra inordnas i chefstjänsten och härför föreslaget särskilt arvode å 4 000 kronor icke medgivas. Befattningen som tvättföreståndare i 15 lönegraden bör erhålla benämningen yrkesmästare. Frågan om lönegradsplaceringen av maskinisttjänsten bör

avgöras först sedan vederbörlig placering av den nya anstaltens maskinläggning i anläggningsgrupp skett. De båda kontorsbiträden som uppförts i 8 lönegraden avses, enligt vad lönenämnden under hand inhämtat, skola inplaceras i reglerad befordringsgång. Av de fem föreslagna ekonomibiträdestjänsterna bör en, avsedd för en kokerska, uppföras i 6 lönegraden och de övriga fyra i 2 och 3 lönegraderna.

Svenska fångvårdssällskapet förmenar, att den nya anstaltens karaktär av centralanläggning inom ungdomsfängelseorganisationen motiverar en högre löneställning för redogöraren, som vid sidan av kamerala åligganden torde få svara för viktiga administrativa uppgifter.

Under erinran att förslag framlagts för innevarande års riksdag om uppflyttning i lönegrad av yrkeslärarna vid de centrala yrkesskolorna och ungdomsvårdsskolorna hemställer *Sveriges fångvårdsmannaförbund* att samma löneställning, som kan komma att bli gällande för nämnda lärare, må tillkomma yrkeslärarna vid den nya anstalten. Förbundet anser vidare, att den för tillsyningsmännen föreslagna placeringen är för låg i förhållande till arbetsuppgifterna.

Medicinalstyrelsen uttalar, att — med hänsyn till de särskilda krav som en försöksverksamhet av förevarande slag ställer och angelägenheten av att till anstalten förvärfvas personal med de kvalifikationer som erfarenheten visar vara behövliga — viss frihet bör lämnas Kungl. Maj:t i fråga om bestämmandet av anställningsform och lönesättning för en del befattningshavare, bl. a. vissa vårdare. Detsamma bör gälla bokhållaren, vars arbetsgöromål kunna bli mera krävande än beräknat.

Såväl klientelet's ålder och art som den medicinskt-psykiatriska behandlingen vid den nya anstalten anser medicinalstyrelsen motivera, att fångvården i sin tillsyn över anstalten biträdes av inspektören för den psykiska barna- och ungdomsvården. Vidare böra ansökningar till befattningar inom behandlingsteamet, i likhet med vad som är fallet med vissa befattningar inom den psykiska barna- och ungdomsvården, underställas medicinalstyrelsens, skolöverstyrelsens och socialstyrelsens prövning ur behörighetssynpunkt. Även *ungdomsfängelsenämnden* påpekar önskvärdheten av att anstalten ställes under medicinalstyrelsens tillsyn.

I fråga om anstaltens byggnadsmissiga utformning understryka ungdomsfängelsenämnden, socialstyrelsen, medicinalstyrelsen och Svenska fångvårdssällskapet kraftigt betydelsen ur behandlingssynpunkt av att eleverna kunna uppdelas i små, från varandra väl avskilda enheter. Om sina erfarenheter från ungdomsvårdsskolorna i detta avseende anför *socialstyrelsen* bl. a.:

Inom ungdomsvårdsskoleorganisationen finnes en klar tendens till minskning av elevgrupperna. Vid skolorna för normalklientelet funnos tidigare i varje husblock plats för upp till 30 elever. Numera mottagas där högst 20—25 elever, men även grupper av denna storlek äro enligt styrelsens mening alltför stora. Vid Lövsta inrättades år 1942 en specialavdelning för denna skolas mest svårbehandlade klientel. Avdelningen inreddes med 12 platser. Erfarenheten visar emellertid ganska snart, att även denna grupp

var i största laget och att den ur behandlingssynpunkt gav en klart negativ effekt i det att ledningen av gruppen lätt gled över från personalen till eleverna. Platsantalet minskades därför först till 10 och därefter i samband med en ombyggnad innevarande år till 7. Specialavdelningen vid Långanäs har 9 platser, vilket där anses innebära den övre gränsen för klienteletts behandlingsbarhet. I ett förslag till ny ungdomsvårdsskola för själsligt abnorma flickor har socialstyrelsen uttalat, att den ideala elevgruppen för detta klientel torde vara 7 å 8 för de yngre och 10 å 12 för de äldre.

Med framhållande av de öppna vårdformernas bestämda företräde framför de slutna ifrågasätter socialstyrelsen nödvändigheten av att mellangradsavdelningarna bli lika rymningssäkert utförda som isoleringspaviljongerna.

I motsats till socialstyrelsen vill *länsstyrelsen i Östergötlands län* betona angelägenheten av att alla rimliga anordningar vidtagas i syfte att förhindra rymningar. Länsstyrelsen finner knappast, att utredningen tillfyllest behjärtat denna primära synpunkt.

Sveriges fångvårdsmannaförbund, som likaledes understryker vikten av tillfredsställande säkerhetsanordningar, anser att det föreslagna antalet isoleringsplatser är för ringa samt att frågan om ytterstängsel nu bort lösas.

Medicinalstyrelsen ifrågasätter, huruvida icke anstalten bör utbyggas i etapper. Genom att till en början uppföra huvudbyggnaderna och en paviljong av varje typ kunna erfarenheter vinnas till ledning för anstaltens fortsatta utbyggnad.

Statens organisationsnämnd föreslår, att till prövning upptages frågan om ett sammanförande av de två isoleringsavdelningarna och de fyra mellangradsavdelningarna två och två till tre i stället för sex byggnader. Därigenom skulle möjliggöras en väsentlig personalbesparing, beräknad till 296 timmar per vecka eller sex vårdares arbetstid, vilket i sin tur skulle leda till minskat investeringsbehov i personalbostäder.

Statskontoret anser att förslagen till anstaltsbyggnader utformats väl pretentiöst.

I övrigt ha endast smärre erinringar framförts mot byggnadernas planering.

Under framhållande av att anstaltens byggnadsmässiga utformning i allt väsentligt är avhängig av de vårdformer, som avses bli tillämpade, och att utredningens motiveringar till stor del undandraga sig styrelsens bedömande uttalar *byggnadsstyrelsen*, att styrelsen vid sin granskning av förslaget endast kunnat utgå från de sålunda angivna förutsättningarna. De uppgivna *k o s t n a d e r n a* för anstaltens anläggning, 6 350 000 kronor, finner styrelsen under sådana förhållanden skäligen med hänsyn till arbetets omfattning. Kostnaden per vårdplats måste emellertid anses vara anmärkningsvärt hög, varför viss överarbetning av lokalprogrammen för de föreslagna byggnaderna bör företagas. Styrelsen anför:

Förut angiven totalkostnad innebär, att varje vårdplats kommer att dra en kostnad av närmare 100 000 kronor. Därest kostnaderna för personalbostäder och de delar av gemensamma anläggningar, som komma att be-

tjäna dessa, undantagas, kvarstår för de egentliga anstaltsbyggnaderna en anläggningskostnad av c:a 4 200 000 kronor eller nära 65 000 kronor per vårdplats. Även sett mot bakgrunden av de mål, som uppställts för verksamheten vid den föreslagna anstalten, och den därav betingade särskilda utformningen och utrustningen måste detta belopp anses vara anmärkningsvärt högt. Till jämförelse vill byggnadsstyrelsen framhålla, att motsvarande kostnader vid nyuppförande av anläggningar för vissa andra sociala vårdformer enligt samma prisläge överslagsvis kunna beräknas till för sennesjukhus ca 25 000 kronor, för normala kroppssjukhus ca 35 000 kronor och för undervisningssjukhus ca 40 000 kronor per vårdplats.

Då det synes angeläget att pröva alla möjligheter till en nedskärning av anläggningskostnaderna torde redan inom ramen för de antagna förutsättningarna en viss överarbetning av lokalprogrammen för de föreslagna byggnaderna böra företagas, särskilt vad beträffar administrations- och fritidslokalerna. De besparingar, som på detta sätt stå att vinna, kunna emellertid i förhållande till den totala anläggningskostnaden bliva endast av relativt begränsad storleksordning. Om en mera väsentlig nedskärning av kostnaderna skall kunna ske, måste även de angivna riktlinjerna för anstaltens arbetssätt, personalorganisation och allmänna utformning upptagas till förnyad prövning.

Statskontoret anför liknande synpunkter beträffande kostnadernas storlek och anser icke osannolikt, att man med hänsyn till såväl byggnads- som personalkostnader, vilka senare icke berörts av utredningen, nödgas räkna med ett belopp icke understigande 40 kronor för dag och intagen.

Socialstyrelsen erinrar om att de uppskattade kostnaderna på grund av prishöjningar kunna väntas stiga med omkring tjugo procent till ca 8 200 000 kronor inklusive inredning och utrustning. Emellertid kan enligt styrelsens uppfattning icke något billigare och lika effektivt alternativ presteras. För ett riktigt bedömande av kostnadsfrågan måste samtidigt uppmärksammas de besparingar, som på längre sikt vinnas genom ifrågavarande förebyggande insatser:

På kort sikt äro möjligen nuvarande underhålliga anordningar billigare för samhället. På lång sikt har emellertid samhället icke råd att göra flera underlåtenhetssynder mot ett klientel, som ännu är i den plastiska och formbara åldern. Socialstyrelsen kan betyga att klok omsorg och riktigt avvägd människovård kan åstadkomma goda resultat även med till synes hopplösa fall. Varje icke tillvaratagen möjlighet att resocialisera en urspårad ung människa åsamkar samhället stora kostnader för blivande omhändertagande av denne i fängelser, på sinnessjukhus eller inom alkoholistvården, förutom de värden som förstöras genom nya brott. Det är att förvänta, att den nya behandlingsanstalten genom ett relativt kortvarigt, men effektivt omhändertagande kommer att nå resultat, som på lång sikt minskar samhällets utgifter för andra och dyrbarare vårdformer. Sett på detta sätt är det en klok sparsamhetspolitik att inrätta den föreslagna anstalten.

I fråga om anstaltens förläggningsplats framhåller *ungdomsfängelnsnämnden*, att genom en placering av anstalten ej långt från den öppna huvudanstalten Skenäs och eventuellt med ett par kolonier inom en tiomiljsrājong därifrån skulle ungdomsfängelsets arbetskrafter och övriga resurser kunna samordnas och utnyttjas på ett helt annat sätt än nu.

Domänstyrelsen vill icke motsätta sig, att det föreslagna området, cirka 34 ha av kronoegendomen Tuna 1¹, upplåtes för det avsedda ändamålet. Viss del av området ingår i mark, som är utarrenderad till den 14 mars 1958. Vidare finnas på området tre med nyttjanderätt upplåtna lägenheter, varå äro uppförda byggnader tillhörande vederbörande nyttjanderättshavare. Underhandlingar ha ägt rum med arrendatorn om ett överförande före arrendetidens utgång av hans del av ifrågavarande område till anstalten. Mot de villkor arrendatorn betingat sig härför — innehärande rätt till gottgörelse från fångvården för viss del av arrendeavgälden, som även i fortsättningen skulle kontraktensligt erläggas, samt skyldighet för den blivande anstalten att anordna viss vattenledning och att hålla befintliga avlopp och öppna diken i stånd m. m. — har styrelsen intet att erinra. Såsom ytterligare villkor för upplåtelsen bör gälla att den myndighet, varunder anstalten skall lyda, svarar för de anspråk på skadestånd och ersättning som nyttjanderättshavare inom området kunna framställa för förlust av byggnader och besittningsrätt, att samma myndighet svarar för den å området belöpande vägunderhålls- och vinterväghållningsskyldigheten enligt lagen om enskilda vägar samt att domänfonden beredes ersättning för upplåtelsen genom särskilt ersättningsanslag, vilken ersättning bör beräknas å ett värde å området av 42 000 kronor.

Med överlämnande av skriftliga opinionsyttringar från invånare i Rystads kommun m. fl. förklarar *länsstyrelsen i Östergötlands län* att länsstyrelsen bestämt motsätter sig, att den nya anstalten förläggas till detta län, vari redan finnes en anstalt av analog beskaffenhet. Bebudandet av ytterligare en anstalt har — i synnerhet då den förutsattes icke komma att lämna någorlunda goda garantier mot rymning av interner med ty åtföljande härjningar i trakten — av ortsbefolkningen mottagits med allvarliga farhågor, vilka delas av länsstyrelsen.

Departementschefen.

Behandlingen av unga lagöverträdare har länge stått i medelpunkten för den kriminalpolitiska reformverksamheten såväl i utlandet som i vårt land. Detta är naturligt med hänsyn till angelägenheten av att så tidigt som möjligt bryta en begynnande kriminalitet. Utsikterna att nå ett lyckligt resultat torde också vara betydligt gynnsammare, när det gäller människor, som ännu icke råkat fast i en asocial livsföring.

Tankegången att den unge brottslingen behöver fostran snarare än straff ledde år 1902 till införandet av tvångsuppfostran för ungdom i åldern 15—18 år. Genom 1924 års barnavårdslag erhöll även socialvården i vissa fall möjlighet att taga hand om unga lagöverträdare. Efter införandet år 1944 av åtalseftergift kom tvångsuppfostran allt mera ur bruk, och år 1947 fattades beslut om institutets upphävande. För närvarande omhändertagas sålunda lagbrytare under myndig ålder, vilka behöva anstaltsvård, antingen i fångvårdsanstalter eller i socialvårdens ungdomsvårdsskolor. I prak-

tiken fördelas klientelet regelmässigt på så sätt att de som vid omhändertagandet icke uppnått 18 år placeras i ungdomsvårdsskola, medan de återstående intagas å fångvårdsanstalt. Intagning i ungdomsvårdsskola av unga lagbrytare sker oftast i samband med åtalseftergift eller villkorlig dom. Den 1 mars 1951 uppgick antalet manliga elever i åldern 15—18 år vid ungdomsvårdsskolorna till 292. Vid samma tidpunkt funnos i fångvårdsanstalterna 21 ynglingar i denna åldersgrupp, ådömda tidsbestämda straff. I åldersgruppen 18—21 år funnos samtidigt intagna 29 i nämnda skolor och 336 i fångvårdsanstalter. Av de sistnämnda voro 202 ådömda ungdomsfängelse, 104 straffarbete, 25 fängelse och 5 förvaring. Jag bortser i detta sammanhang från de fåtaliga grupperna av unga kvinnliga lagbrytare, av vilka fångvården den 1 mars 1951 icke hade någon under 18 år och endast 3 under 21 år.

Genom införandet av lagen om ungdomsfängelse har avsetts att för lagbrytare i åldern 18—21 år skapa en behandlingsform, som skall giva de intagna fostran och utbildning på särskilda ungdomsanstalter. Behandlingen liksom tiden för omhändertagandet skall beträffande varje elev anpassas efter individuella behov och förutsättningar. De principer, från vilka denna lagstiftning utgått, äro sunda och riktiga. Ungdomsfängelset avsågs ursprungligen endast för normalklientel. Såsom i det föregående nämnts har emellertid lagen med riksdagens godkännande erhållit en vidsträcktare tillämpning än som från början varit avsedd. De klientelundersökningar, för vilka jag tidigare i korthet redogjort, utvisa att flertalet av dem som omhändertagas för ungdomsfängelsebehandling är psykiskt och socialt belastat i betydande utsträckning. Även enligt min mening är det ett samhällsintresse av största vikt att just de defekta, de »svårbehandlade», för vilka risken att hemfalla åt allvarlig kriminalitet är särskilt stor, bliva omhändertagna på ett effektivt sätt. Statskontorets förslag, att tillämpningen av ungdomsfängelse såsom behandlingsform skulle begränsas, utgör icke någon lösning av den föreliggande frågan. Behovet av effektiva anordningar för att omhändertaga det svårbehandlade ungdomsfängelseklientelet skulle kvarstå. Jag ansluter mig därför till vad strafflagberedningen och ungdomsfängelsenämnden anfört mot en begränsning av nuvarande tillämpning av ungdomsfängeslagen.

Emellertid har lagens tillämpning i hög grad försvärats av en bristfällig anstaltsorganisation och i övrigt otillfredsställande behandlingsresurser. Ungdomsfängelset är sålunda till stor del endast provisoriskt uppbyggt med användande av äldre, för ändamålet ej lämpade fängelsebyggnader. Såsom inledningsvis berörts ha riksdagens revisorer redan på ett tidigt stadium riktat anmärkning häremot. Förhållandena ha dock hittills icke medgivit en avveckling av dessa provisoriska anordningar. Ungdomsfängelset motsvarar därför icke vad som varit åsyftat med denna behandlingsform. Yrkesutbildning och fostran ha endast delvis kunnat genomföras på ett tillfredsställande sätt. Svåra oroligheter ha förekommit i de slutna anstalterna, och rymningarna ha varit talrika. Resultatet av de företagna undersökning-

arna rörande klienteletts sammansättning understryker, att en anstaltsreform inom ungdomsfängelset nu är oavvislig. Det har sålunda klarlagts att behov föreligger av en nyorientering av själva behandlingstekniken och att man därvid måste förstärka det medicinska och psykologiska inflytandet på behandlingen. Detta inflytande måste få göra sig gällande inom hela ungdomsfängelseorganisationen. Vad angår det svårbehandlade klientelet är uppenbart, att det erfordras en anstalt av betydligt effektivare karaktär än de provisoriska anstalter som nu användas. Det är av central betydelse för hela vår kamp mot kriminaliteten att ingripa just mot dessa svårbehandlade ungdomar. Att få till stånd erforderliga resurser härför är i själva verket det allra viktigaste som nu kan göras i syfte att motarbeta brottsligheten och stärka rättssäkerheten.

Det av utredningen framlagda förslaget om inrättande av en sådan anstalt bygger på erfarenheter av liknande moderna ungdomsanstalter i utlandet och av socialvårdens ungdomsvårdsskolor i vårt land. Förslaget grundar sig på den principen att klientelet ur såväl rena behandlingssynpunkter som säkerhetskrav uppdelas i små grupper, som skola hållas väl avskilda från varandra, »den lilla gruppens princip». En annan ledande tanke är att klienteletts behov av medicinsk-psykologisk behandling blir tillgodosett. För inrättandet av en anstalt av denna typ ha nästan alla remissinstanser uttalat sig. Även för egen del anser jag, såsom framgår av vad jag redan förut framhållit, de grundläggande principerna för den tilltänkta behandlingen bärande. Jag anser det alltså synnerligen önskvärt att en anstalt av föreslagen beskaffenhet kommer till stånd.

Det måste emellertid beaktas att en sådan anstalt kommer att medföra jämförelsevis betydande kostnader; kostnaderna för anläggandet ha av utredningen med utgångspunkt från prisläget sommaren 1950 beräknats till 6 350 000 kronor. Häremot bör emellertid vägas att ett effektivt omhändertagande av ifrågavarande klientel torde komma att på lång sikt åstadkomma besparingar på grund av minskat antal återfall i brott och minskat behov av samhällsvård i andra former. Härtill kommer att genom en effektivare anstaltsvård möjligheter uppkomma att förkorta vårdtiden, vilket kan medföra avsevärda besparingar. Vid bedömandet av de ekonomiska frågorna bör man ytterligare hålla i minnet, att uppförandet av den nya anstalten möjliggör att de nuvarande ungdomsanstalterna i Ystad och Uppsala kunna utnyttjas för andra ändamål samt att dessas personal, tillhoppa närmare 60 befattningshavare, frigöres för andra uppgifter.

Självfallet är det emellertid nödvändigt, särskilt i rådande statsfinansiella läge, att alla möjligheter tillvaratagas för att nedbringa kostnaderna för den nya anstalten. Även om utredningen givetvis beaktat dylika synpunkter, anser jag kostnadsfrågan vara så betydelsefull, att spørsmålet om den närmare utformningen av anstalten bör underkastas ytterligare granskning. Jag har för avsikt att låta verkställa en dylik översyn. Härvid får emellertid självfallet icke, i syfte att vinna besparingar, någon rubbning ske i de grundläggande principer för anstalten, till vilka jag anslutit mig.

Ehuru jag sålunda i avvaktan på resultatet av översynen icke för närvarande kan taga slutlig ställning till utredningens förslag i alla enskildheter, anser jag mig dock redan nu böra närmare utveckla min principiella inställning till den tilltänkta anstalten.

Vid planläggningen av den nya anstalten torde man såsom utredningen böra räkna med ett elevantal mellan 60 och 70. De grupper, i vilka klientelet bör uppdelas, torde icke böra omfatta flera elever än att syftet med den avsedda behandlingsformen uppnås. Varje sådan behandlingsgrupp bör förläggas till en särskild paviljong, belägen på lämpligt avstånd från övriga byggnader. Den byggnadstekniska utformningen av paviljongerna torde böra närmare prövas vid den kommande översynen.

I fråga om säkerhetsanordningar har utredningen förutsatt att till en början endast såsom isoleringsavdelning avsedd paviljong bör förses med nätstängsel. Länsstyrelsen i Östergötlands län och Sveriges fångvårdsmannaförbund anse däremot, att säkerhetsanordningarna redan från början borde utbyggas kraftigare. Å andra sidan har socialstyrelsen ifrågasatt viss uppmykning av utredningens förslag på denna punkt. För egen del anser jag det viktigaste i utgångsläget vara, att byggnadsplanen medger, att mekaniska stängselanordningar lätt kunna uppföras kring byggnaderna om så erfordras. Man måste vidare förutsätta att paviljongerna bliva i sig själva mycket solitt utförda. Till åstadkommande av säkerhet bidrager vidare i hög grad smågruppssystemet med dess intima kontakt mellan elever och personal. Skulle klientelet visa oro eller farlighet, synes det riktigast att temporärt förstärka tillsynen på avdelningen i fråga. Såvitt möjligt bör omslutningsmur eller annat stängsel kring hela anstaltsområdet undvaras dels på grund av de pedagogiskt ogynnsamma verkningar som ett dylikt ytterstängsel medför och dels på grund av de höga kostnader som äro förbundna med dess uppförande och kontinuerliga bevakning. I sistnämnda hänseende må framhållas, att enligt all erfarenhet även höga stängsel äro till ringa nytta, om de ej äro bevakade. Jag ansluter mig sålunda i fråga om säkerhetsanordningarnas yttre utformning i huvudsak till utredningens förslag. Därvid vill jag emellertid understryka betydelsen av att rymningarna från en anstalt av det förutsatta slaget icke få bliva så talrika, att de medföra svårigheter för bygdens befolkning. Skulle så bliva fallet, böra ytterligare åtgärder vidtagas, såsom utökning av bevakningen och anordnande av omslutningsstängsel.

Såsom förut nämnts kännetecknas den föreslagna utformningen av anstalten, förutom av »den lilla gruppens princip», av anordningar för att tillgodose klientelet behov av medicinsk-psykologisk behandling. Anstalten föreslås sålunda utrustad med bl. a. en särskild mottagningsavdelning för nykomlingar samt en sjukavdelning. Mot utredningens förslag i dessa avseenden har jag i princip icke något att erinra.

På grundval av en undersökning av ungdomsfängelseklientelet har utredningen föreslagit, att verkstäder inrättas för utbildning i metallarbete, bil- och motorreparationer samt byggnadsarbete. Jag biträder detta förslag

och anser likaså i enlighet med utredningen, att utbildning lämpligen bör anordnas i trädgårdsarbete. Däremot kan jag — främst med hänsyn till angelägenheten av att i görligaste mån begränsa anläggningskostnaderna för anstalten — icke tillstyrka förslaget om uppförande av ett maskintvåteri. Det fåtal intagna som avsetts skola beredas undervisning i nämnda yrke torde utan olägenhet kunna erhålla utbildning inom annan vid anstalten förekommande yrkesgren. Med anledning av vad överstyrelsen för yrkesutbildning anfört beträffande yrkesutbildningens bedrivande m. m. torde denna fråga, vars lösning i ena eller andra riktningen icke inverkar på anstaltens utformning, böra upplagas till ytterligare övervägande av fångvårdsstyrelsen.

Den av utredningen och i vissa remissyttranden berörda frågan om det lämpligaste intagningsförfarandet är jag för närvarande icke beredd att taga någon bestämd ställning till. Denna fråga synes böra göras till föremål för ytterligare överväganden.

Det synes mig fullt klart, att anstalten på grund av sin karaktär bör ställas under ledning av en psykiater, vilken även bör fungera såsom rådgivande psykiater vid andra ungdomsanstalter. Huruvida jämte denne någon ytterligare läkare bör finnas vid anstalten torde närmare få övervägas vid den tilltänkta översynen. Likaså torde därvid få prövas den nya anstaltens personalbehov i övrigt samt frågor angående löneställning och tjänstbenämning.

Utredningens uppslag att utnyttja lämpliga personer i anstaltens grannskap såsom anstaltsbesökare anser jag vara mycket betydelsefullt. De försök i nämnda hänseende som hittills gjorts i vårt land ha i stort sett utfallit väl och mana till efterföljd. Det bör emellertid tillses, att dessa anstaltsbesökare icke tilldelas större uppgifter än de mäktat med. Sålunda böra de icke anlitas för uppgifter tillhörande socialtjänsten — anskaffande av arbete efter frigivning o. d. — utan uteslutande hänvisas att fylla den vänligt inställda och förstående medmänniskans roll.

I enlighet med vad medicinalstyrelsen och ungdomsfängelnsnämnden uttalat bör den nya anstalten ställas under tillsyn av medicinalstyrelsens inspektör för barna- och ungdomsvården.

Anstalten för svårbehandlade bör, såsom utredningen föreslagit, förläggas till en plats inom bekvämt räckhåll för anstalten å Skenäs. Med den nuvarande förläggningen av en mottagningsanstalt i Nyköping, en öppen anstalt å Skenäs samt två slutna anstalter i Uppsala och Ystad äro ungdomsanstalterna spridda över ett mycket stort område. Därjämte finnes anordnad en liten öppen anläggning, Björkahemmet, utanför Stockholm, för elever som i regel blott bo på hemmet och arbeta utanför. Såsom framgår av nästföljande anslagspunkt avses ytterligare en liknande anläggning av öppen typ, Hildero, skola tillkomma i Asmundtorp utanför Landskrona. I ett anstaltssystem, som bygger på differentiering av klientelet mellan olika anstalter efter dess beteendetyper och behandlingsbehov, är det förenat med betydande nackdelar att ha långa och obekväma transportvägar. De

stora avstånden försvåra därjämte möjligheterna till gemensamt utnyttjande av läkare och annan specialutbildad personal. Dessa synpunkter göra sig ej så mycket gällande i fråga om sådana mindre anstalter som Björkahemmet och Hildero, för vilka klientelet huvudsakligen blir särskilt utvalt, men äro av väsentlig betydelse för ungdomsfängelsets huvudanstalter.

Jag vill i detta sammanhang erinra därom, att sedan riksdagens revisorer år 1949 kritiserat det stora antalet omplaceringar av fångvårdsklientelet mellan olika anstalter utredning igångsatts inom justitiedepartementet för att komma till rätta med detta problem. Flera olika möjligheter ha därvid övervägts, bl. a. en uppdelning av fångvårdens anstalter enligt ett räjongssystem med centralfängelserna som huvudanstalter och en grupp av närliggande slutna anstalter och kolonier som differentieringsanstalter. Genom en dylik anordning skulle man för huvudmassan av fångklientelet kunna begränsa transportererna till anstalter som ligga så nära, att transportererna regelmässigt kunna verkställas med huvudanstaltens bil. Även i andra hänseenden synes det möjligt att vinna betydande fördelar med ett sådant system. Om detta skulle genomföras, böra uppenbarligen ungdomsbehandlingen och abnormbehandlingen bilda särskilda specialräjonger. Därvid bör man enligt min mening särskilt inom ungdomsbehandlingen sträva efter att få anstalterna så förlagda, att de lätt kunna nås från varandra.

Vad beträffar den närmare placeringen av den nya anstalten har utredningen, sedan flera olika förslag undersökts, slutligen stannat vid att föreslå en del av kronoegendomen Tuna i Rystads socken vid sjön Roxen i Östergötland. Det avsedda området synes utgöra en i olika hänseenden mycket lämplig förlägningsplats. Naturförhållandena äro utmärkta för ändamålet, en större stad, Linköping, ligger på det lämpliga avståndet av cirka en mil, och till den andra stora ungdomsanstalten, Skenäs, kan man komma med $1\frac{1}{2}$ —2 timmars bilresa. Med hänsyn härtill och då staten skulle taga i anspråk sin egen mark samt det närmaste samhället, Ekängen, ligger på andra sidan ett åtskiljande, mer än en kilometer brett skogsområde, har jag ansett de av länsstyrelsen i Östergötlands län och ortsbefolkningen uttryckta farhågorna icke kunna tillmätas så stor betydelse, att anstalten på grund därav bör förläggas på annat håll. Jag tillstyrker således utredningens förslag angående anstaltens placering. Det av utredningen föreslagna namnet *Roxtuna* synes vara väl valt och har redan allmänt godtagits i diskussionen om den nya anstalten.

Då anstaltsområdet är avsett att tagas i anspråk för annat ändamål än jordbruk, torde det böra ankomma på Kungl. Maj:t att meddela erforderliga bestämmelser angående överförande i redovisningshänseende av ifrågavarande markområde från domänstyrelsens fond till fångvårdsstyrelsens delfond av statens allmänna fastighetsfond samt att i samband därmed föreskriva med vilka värden fonderna skola ned- resp. uppskrivas.

Med övertagandet av nu avsedda markområde torde, på sätt domänstyrelsen framhållit, böra följa skyldighet för fångvården att anordna viss vattenledning för huvudegendomens räkning samt att svara för att befintliga

avlopp och öppna diken hållas i stånd m. m. I den mån härmed sammanhängande kostnader äro av engångsnatur och stå i direkt samband med den nya anstaltens uppförande, torde medel för deras bestridande böra beräknas under det anslag å kapitalbudgeten som begäres för förberedande arbeten för den nya anstalten. I övrigt torde kostnaderna, där de icke skola gäldas från statens allmänna fastighetsfond, få bestridas med anlitande av fångvårdsanstalternas omkostnadsanslag. Det torde böra ankomma på domänstyrelsen att med huvudegendomens arrendator överenskomma om den nedsättning av arrendeavgälden, som är skälig med hänsyn till hans frånträdande av visst område till den nya anstalten.

Med hänsyn till mitt föregående ställningstagande synes för nästa budgetår anslag böra äskas endast för sådana förberedelsarbeten, vilka icke ha direkt sammanhang med anstaltens definitiva utformning. Sålunda torde medel böra finnas tillgängliga för vissa kostnader i samband med om-disposition av marken ävensom för röjningsarbeten, väg- och vattenanläggningar, ritningar m. m. De sammanlagda kostnaderna härför torde kunna uppskattas till högst 500 000 kronor. Sedan jag tagit ståndpunkt till anstaltens slutliga utformning torde jag få återkomma till de anslags-såkanden som påkallas därav.

På grund av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Ny ungdomsanstalt för svårbehandlade* för budgetåret 1951/52 anvisa ett investeringsanslag av 500 000 kronor.

[2.] **Byggnadsarbeten vid egendomen Hildero.** Ungdomsanstalterna för manligt klientel utgöras för närvarande av mottagningsanstalten i Nyköping, huvudanstalten å Skenäs samt specialanstalterna i Uppsala och Ystad. Härtill kommer, förutom platser vid fångvårdens sinnessjukavdelningar, Björkahemmet i Hässelby villastad utanför Stockholm, vilket enligt överenskommelse mellan kronan och förutvarande ägaren, Skyddsvärnet i Stockholm, sedan den 1 juli 1950 användes såsom övergångshem för ett 10-tal från ungdomsanstalt permitterade elever (jfr statsutsk. utl. 164/1950 s. 17). Frånsett Björkahemmet är endast Skenäsanstalten avsedd för öppen vård. Tidigare användes kolonien Mäshult i Hallands län såsom ungdomsanstalt för debilklientel men nedlades enligt beslut av Kungl. Maj:t vid ingången av år 1950, enär denna koloni i olika hänseenden icke varit lämplig för ändamålet. Såsom ersättare för sistnämnda anstalt utnyttjades under första halvåret 1950 provisoriskt kolonien Leverstad i Skaraborgs län.

I skrivelse den 12 december 1950 anmäler *fångvårdsstyrelsen* efter samråd med ungdomsfängelnsnämnden behovet av små öppna anstalter eller anstaltsavdelningar (kolonier) för genomförandet av en för vårdresultatet gynnsam differentiering av ungdomsfängelseklientelet. Styrelsen framhåller därvid bl. a. att den för sådant ändamål förut använda kolonien Leverstad

blott med betydande kostnader kan göras till en fullgod ungdomskoloni samt att den förhyrda mark, där kolonien är belägen, jämte därå befintliga byggnader inom en nära framtid måste avträdas. Vidare råder ovisshet om Björkahemmet, som numera övergått i Stockholms stads ägo, kan få disponeras av styrelsen efter den 1 juli 1951. Grunderna för differentiering till öppen anstalt äro flera, såsom elevernas begåvningsgrad och sinnesbeskaffenhet i övrigt, behovet av yrkesutbildning samt det stadium till vilket verkställigheten fortskridit. Med beaktande av dessa principer har styrelsen länge sökt anskaffa nya öppna platser.

Planer att ändra någon redan befintlig koloni för vanligt fångförvar till ungdomsanstalt ha tills vidare måst förfalla, då de enda kolonier som lämpligen kunna ifrågakomma äro oundärliga för omhändertagande och utbildning av andra kategorier än till ungdomsfängelse dömda. Sökandet efter en fastighet som lämpar sig för en ny ungdomsanstalt av varaktig natur har av flera skäl inriktats på Skåne. Denna landsdel erbjuder tack vare tätbebyggelse, goda kommunikationer och anhopning av industriella anläggningar gynnsamma förutsättningar för en koloni för elever, som under frigångsarbete skola beredas en naturlig återinpassning i samhället. Omkring en tiondel av ungdomsfängelseklientelet har sin hemort i Skåne. Det är även angeläget att ha en koloni anknuten till ungdomsanstalten i Ystad, så länge denna består, då därigenom anstaltens nuvarande otillräckliga arbetsmöjligheter under frigång skulle vidgas.

Tilltänkta förvärv av icke statliga egendomar i Skåne ha tills vidare omöjliggjorts genom en bygdeopinion, som bestämt motsatt sig inrättandet av en ungdomsanstalt på sin ort. Emellertid har möjlighet nu uppkommit att övertaga förvaltningen av en fastighet, som redan befinner sig i statens hand, nämligen egendomen Hildero i Asmundtorps socken. Denna egendom — med jordregisterbeteckningen Råga Hörstad 1° och 1¹⁰ — har tidigare varit filial till de nu nedlagda institutionerna statens tvångsarbetsanstalt och statens alkoholistanstalt i Landskrona och är numera enligt beslut av Kungl. Maj:t ställd under socialstyrelsens förvaltning. Enligt vad fångvårdsstyrelsen inhämtat, är egendomen icke längre behöflig för ändamål inom socialstyrelsens verksamhetsområde. Förutsättningarna för att på Hildero grunda en öppen ungdomsanstalt måste anses mycket gynnsamma. Egendomen har ett avskilt läge i utkanten av Asmundtorps stationssamhälle på ett avstånd av cirka en kilometer från närmaste järnvägsstation och omkring nio kilometer från Landskrona. Rika arbetsmöjligheter finnas i den kringliggande trakten såväl när det gäller verkstadsdrift inom skilda yrkesgrenar som jordbruks- och trädgårdsskötsel. Kommunikationerna äro utmärkta.

Hilderos areal är omkring 7 ha, varav omkring 3 ha åker, omkring 2 ha tomt, park och trädgård samt resten kulturbetesmark och äng. Huvudbyggnaden å egendomen — en tvåvåningsbyggnad av tegel, omkring 25 × 11 meter — är väl bibehållen till sin stomme men behöver grundligt repareras. Vattentillgången är betryggande.

Vid en planering av Hildero till ungdomsanstalt bör med hänsyn till egen-

domens läge elevernas utbildning huvudsakligen kunna ordnas genom arbete under frigång. Därav följer att till Hildero skola förläggas elever som under åtminstone några månader på annan ungdomsanstalt visat pålitlighet och andra förutsättningar för en vistelse på öppen anstalt under fria former. Någon egentlig arbetsdrift synes tills vidare icke behöva anordnas vid kolonien. För kortare perioder kunna eleverna sysselsättas med handräkning, trädgårdsskötsel och teoretiska studier. Åkerjorden bör utarrenderas till lantbrukare i grannskapet. Styrelsen utgår från en beläggning på kolonien av 15 elever. Större antal är icke lämpligt och medgives ej heller av förläggningssmöjligheterna.

Vårdpersonalen vid kolonien bör kunna hållas ganska fåtalig men måste med hänsyn till arbetsuppgifterna i gengäld vara välkvalificerad. Såsom ledare föreslås en föreståndare i 23 lönegraden. Därutöver erfordras en överkonstapel, en vaktkonstapel och ett ekonomibitråde. För att biträda föreståndaren vid arbetsanskaffning åt eleverna och tillsyn över dem i deras arbete utanför kolonien bör härjämte finnas en deltidsanställd kurator, för vilken föreslås ett arvode av 1 800 kronor för år. Då anstalten i Ystad, så länge den behålles för sitt nuvarande ändamål, bör vara moderanstalt för Hildero, bör föreståndaren vid Ystadsanstalten för sina bestyr i samband härmed enligt gällande norm åtnjuta ett årligt arvode av 300 kronor. För personal, behövlig i samband med kolonisystemets utbyggande, finnes under fångvårdsanstalternas avlöningsanslag en medelsreserv beräknad.

Förslag till reparation och omändring av förut nämnda huvudbyggnad har upprättats av fångvårdsstyrelsens sakkunnige i byggnadsärenden. Enligt detta kan den nuvarande rumsindelningen i det väsentliga bibehållas. I bottenvåningen inrättas köksavdelning och matsal — även avsedd som dagrum — för de intagna, två lägenheter för gifta manliga befattningshavare och ett expeditjonsrum. Till våningen en trappa upp förläggas bostadsrum för interner, sammanlagt 17 platser, därav fem rum med vardera två platser, ett rum med tre platser och ett rum med fyra platser. Ett reservutrymme erhålles sålunda utöver beräknade 15 platser. I källarvåningen anordnas pannrum, badrum, verkstads- och hobbyrum, en mindre, för personalen avsedd tvättstuga m. m. Kostnaden för dessa byggnadsarbeten beräknas till 70 000 kronor. Styrelsen föreslår, att särskilt anslag å nämnda belopp anvisas för ändamålet å riksstaten.

Inventarier till kolonien måste nyanskaffas. Kostnaderna härför, 15 000 kronor, kunna täckas med anlitage av till förfogande stående anslag.

I anslutning till fångvårdsstyrelsens framställning har *ungdomsfängelset* nämnden i särskild skrivelse den 20 december 1950 framlagt sina synpunkter på förevarande fråga. Enligt nämndens åsikt skulle Hildero efter nyinredning och reparation av byggnaden samt med lämplig personal erbjuda synnerligen goda möjligheter såsom ungdomsanstalt för öppen vård. Nämnden understryker att rådande brist på öppna platser och differentieringsmöjligheter utgör en allvarlig fara för ungdomsfängelsets funktion. I icke obetydlig utsträckning ha till ungdomsfängelse dömda, som bort få

öppen vård, blivit intagna och kvarhållna i någon av de slutna anstalterna i Uppsala och Ystad. Den nya kolonien skulle därför bliva en mycket värdefull tillgång. Enär varje elev så snart som möjligt bör placeras på den anstalt, där han enligt bedömningen vid mottagningsanstalten bäst passar, skulle till den nya kolonien kunna direkt från mottagningsanstalten sändas elever med god prognos. I anstaltens uppgifter måste ingå att sörja icke blott för yrkesarbete och praktisk utbildning i sådant arbete utan även för teoretisk yrkesundervisning vid eller utanför anstalten.

För att kunna realisera det syfte som avses med anstalten bör enligt nämndens mening personalen vara sammansatt av en pedagog såsom chef, en heltidsanställd kurator, en yrkesmästare för arbetsanskaffning m. m. och en husföreståndarinna. Vidare saknas anledning att avstå från en till kolonien knuten rådgivande psykiater. Befattningen som anstaltschef, vilken med hänsyn till koloniens särställning lämpligen bör erhålla en annan beteckning än föreståndare, föreslås tills vidare placerad i 22 lönegraden.

Beträffande den föreslagna ombyggnaden har nämnden icke något annat att erinra än att även ett par små enkelrum för eleverna lämpligen borde inredas.

Socialstyrelsen har i infortrat yttrande¹ förklarat sig icke ha något att erinra mot att egendomen Hildero, som enligt beslut av Kungl. Maj:t förvaltas av styrelsen, apteras till koloni för verkställighet av ungdomsfängelse. Enligt styrelsens mening är Hildero lämpligt för ändamålet. Styrelsen ansluter sig till vad ungdomsfängelsenämnden föreslagit beträffande personalorganisationen. Dock anser styrelsen föreslagen lönesättning för koloniens föreståndare vara för låg. I likhet med ungdomsfängelsenämnden finner styrelsen önskvärt att ett par enkelrum för eleverna inredas samt härutöver att expeditionsutrymmet utökas till två rum.

Statskontoret har, efter remiss,² erinrat om att den av fångvårdsstyrelsen föreslagna personaluppsättningen ansluter sig till statsmakternas tidigare principbeslut rörande personalbehovet för fångkolonier. Med hänsyn härtill böra de av ungdomsfängelsenämnden i förevarande avseende framställda yrkandena ej beaktas i vidare mån än att ekonomipersonalen utökas med en husföreståndarinna, vilken i likhet med övrig personal bör erhålla extra anställning och placeras i högst 13 lönegraden. Statskontoret finner tillräckliga skäl ej föreligga att medgiva förmånligare lönesättning för föreståndaren än 19 lönegraden. Därest föreståndaren i enlighet med fångvårdsstyrelsens förslag skulle placeras i 23 lönegraden, är det ej motiverat att anknyta kolonien till Ystadsanstalten. Beträffande redovisningen av egendomen Hildero föreslår statskontoret, att byggnaderna bokföras å fångvårdsstyrelsens delfond av statens allmänna fastighetsfond och jordområdena å statens domäners fond. Medel för omändring av anstaltens huvudbyggnad böra därvid anvisas å kapitalbudgeten under fastighetsfonden.

Byggnadsstyrelsen lämnar fångvårdsstyrelsens ombyggnadsförslag i hu-

¹ Yttrandet avser både fångvårdsstyrelsens och ungdomsfängelsenämndens skrivelse.

vudsak utan erinran. Kostnaderna, vilka torde vara beräknade från utgångspunkten att fångarbetskraft i viss utsträckning skulle användas, synas kunna godtagas.

I en den 20 februari 1951 ingiven skrivelse har *kommunalnämnden i Asmundtorps kommun* framfört erinringar mot att en ungdomsanstalt anläggas vid Hildero. Därvid har återopats bl. a. att kommunen hos socialstyrelsen ansökt att få förvärva egendomen för anordnande av medborgarhus samt att anstalten skulle utgöra hinder för kommunens utveckling och planerad bebyggelse ävensom medföra en allmän känsla av otrygghet inom kommunen.

Departementschefen.

Sedan de som ungdomsanstalter använda kolonierna Mäshult och Leverstad av olika anledningar befunnits olämpliga för att vidare tagas i anspråk för sådant ändamål och därför nedlagts, har tillgången på öppna platser och på differentieringsmöjligheter inom den öppna ungdomsfängelsevården minskat så att allvarlig fara uppstått för ungdomsfängelsets funktion. Sålunda är, såsom ungdomsfängelsenämnden framhållit, läget för närvarande sådant, att ett icke obetydligt antal ungdomsfängelseelever, som bort erhålla öppen vård, måst omhändertagas på slutna anstalter, vilket strider mot såväl ungdomsfängeslagens bokstav som dess syfte. Det är därför synnerligen angeläget att beträffande ifrågavarande klientel snarast få till stånd vidgade resurser för öppen och differentierad vård. Då det med hänsyn till vad fångvårdsstyrelsen anfört härvid icke synes möjligt att omändra någon redan befintlig koloni till ungdomsanstalt bör, såsom styrelsen föreslagit, en ny koloni upprättas.

Fångvårdsstyrelsens förslag innebär, att vid egendomen Hildero utanför Landskrona skall upprättas en koloni för ungdomsfängelseelever med god prognos, vilka huvudsakligen kunna sysselsättas med arbete under frigång. Vid min anmälan av föregående anslagspunkt framhöll jag bl. a. fördelarna av att nytillkommande ungdomsanstalter förläggas inom en bestämd räjong nära Skenäsanstalten. Emellertid torde en sådan räjongplan varken kunna eller böra genomföras fullt konsekvent. Särskilt kolonier som i huvudsak bygga på frigångsarbete böra, i likhet med inackorderingshem för permitterade inför provutskrivning (Björkahemmet), placeras i utkanten av de större städerna, varifrån de flesta eleverna komma och där de i stor utsträckning böra återinpassas, eller i andra tätbebyggda områden, såsom vissa delar av Skåne. Då en anstalt av den karaktär fångvårdsstyrelsen förordat skulle bli en mycket värdefull tillgång inom ungdomsfängelseorganisationen och den föreslagna förläggningplatsen i olika avseenden synes lämplig för det avsedda ändamålet, tillstyrker jag i likhet med ungdomsfängelsenämnden och socialstyrelsen att den nya kolonien upprättas i enlighet med vad fångvårdsstyrelsen föreslagit. De av kommunalnämnden i Asmundtorp uttalade farhågorna rörande följderna av förslagets genom-

förande synas överdrivna och torde icke kunna tillmätas någon avgörande betydelse.

I enlighet med fångvårdsstyrelsens förslag bör vid den nya kolonien, som tills vidare bör vara anknuten till Ystadsanstalten, beredas plats för ett 15-tal elever som visat pålitlighet och andra förutsättningar för vård under fria former. Hinder bör icke möta mot att, på sätt ungdomsfängelshänsynsämnden föreslagit, elever med god prognos överföras till anstalten direkt från mottagningsanstalten.

För att Hildero skall kunna tagas i anspråk som ungdomsanstalt, är det nödvändigt att vissa ombyggnads- och förbättringsarbeten bliva utförda på huvudbyggnaden. Dessa arbeten torde böra ske i huvudsaklig överensstämmelse med fångvårdsstyrelsens förslag. Mot de beräknade kostnaderna, 70 000 kronor, har jag icke något att erinra. Vid arbetenas utförande böra de av ungdomsfängelshänsynsämnden och socialstyrelsen framförda synpunkterna beaktas, i den mån så kan ske inom angivna kostnadsram.

Till grund för beslut rörande den nya koloniens personaluppsättning torde böra läggas fångvårdsstyrelsens förslag om inrättande av befattningar för en föreståndare, en överkonstapel, en vaktkonstapel och ett ekonomibitråde; föreståndaren torde böra beredas extra ordinarie anställning, medan de övriga böra anställas såsom extra tjänstemän. I likhet med statskontoret ansluter jag mig dock såtillvida till vad ungdomsfängelshänsynsämnden i denna del anfört, att jag förordar att jämväl en befattning som biträdande husföreståndare i lönegrad Cg 13 inrättas. Jag får i detta sammanhang erinra därom, att i årets statsverksproposition (II ht s. 43, 45) beräknats medel till personal vid en tilltänkt koloni för ungdomsfängelse ådömda. I samband därmed uttalade jag, att tillräckliga skäl enligt min mening icke föreläge att beträffande föreståndaren vid denna koloni tillämpa en särskild lönesättning. Föreståndarbefattningen vid Hildero bör i anslutning härtill enligt gängse norm placeras i 19 lönegraden. Vad styrelsen föreslagit beträffande deltidsanställd kurator och särskilt arvode för Ystadsanstaltens föreståndare för bestyr i samband med koloniens anknytning till nämnda anstalt föranleder icke någon erinran från min sida. Då samtliga ifrågavarande personalkostnader täckas av redan framställda anslagsäskanden erfordras icke nu någon ytterligare uppräkningsanslag för fångvårdsanstalterna.

Beträffande den fortsatta redovisningen av egendomen Hildero ansluter jag mig till vad statskontoret härom föreslagit. Det torde böra ankomma på Kungl. Maj:t att meddela härför erforderliga bestämmelser.

På grund av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Byggnadsarbeten vid egendomen Hildero* för budgetåret 1951/52 anvisa ett investeringsanslag av 70 000 kronor.

[3] **Vattenanläggning för fångvårdsanstalterna på Hall och Håga.**

Sedan flera år ha fångvårdsanstalterna på Hall och Håga haft stora svårigheter med vattenförsörjningen, beroende dels på stegrad förbrukning till följd av anstalternas utbyggande och dels på att tillgängliga brunnar icke längre kunna lämna samma vattenmängd som förut. På grund därav har riksdagen, på förslag av Kungl. Maj:t, till vattenanläggning för ifrågavarande anstalter å riksstaten för budgetåret 1948/49 anvisat ett investeringsanslag av 116 000 kronor, motsvarande kostnaden för ett av fångvårdsstyrelsen framlagt förslag till lösning av vattenfrågan genom anläggande av en vattenledning till anstalterna från den närbelägna sjön Uttran. Med hänsyn till att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen framfört vissa erinringar mot detta förslag ävensom förordat utredning angående möjligheten att från annat håll anskaffa erforderligt vattentillskott i form av grundvatten, erhöll Kungl. Maj:t befogenhet att disponera anslaget på sätt som kunde befinnas mest ändamålsenligt (statsverksprop.: bil. 24 s. 5). Kungl. Maj:t uppdrog därefter åt fångvårdsstyrelsen att i samråd med väg- och vattenbyggnadsstyrelsen ytterligare utreda frågan.

Fångvårdsstyrelsen har nu i en den 9 november 1950 inkommen skrivelse framlagt förslag till lösning av vattenfrågan genom anstalternas anslutning till Södertälje stads vattennät samt för ändamålet begärt ytterligare medel. Under årens lopp ha omfattande undersökningar företagits både på anstalternas egen mark och på angränsande områden, men någon lösning av frågan har ej stått att vinna på denna väg. Styrelsens tidigare förslag om en ledning från sjön Uttran har av flera skäl tett sig mindre lämpligt. Vattensituationen är för närvarande sådan, att den sedvanliga konsumtionen måst hårt begränsas, varjämte den tvätteridrift, som bedrivs vid Hallanstalten, måst nedskäras. Det senare förhållandet medför minskade inkomster för fångvården beträffande utomstående kunder och ökade omkostnader för de fångvårdsanstalter, som i stället måste anlita enskilda tvättinrättningar. Sedan möjlighet till anslutning till Södertälje stads vattennät yppat sig, ha förhandlingar förts med staden, som därvid erbjudit sig att leverera vatten till anstalterna för ett pris av 31 öre per kubikmeter och på villkor, bl. a., att alla med anslutningen förenade kostnader skola bestridas av statsverket.

Beträffande vattenledningens utförande hänvisar fångvårdsstyrelsen till ett av Vattenbyggnadsbyrån utarbetat förslag. Detta innefattar två alternativ, vilka kostnadsberäknats till 170 000 kronor resp. 192 000 kronor. Skillnaden förklaras huvudsakligen av att rördimensionen på en mindre sträcka av ledningen, stadsgränsen—Östertälje skola, med anledning av framställning av Östertälje kommun skulle ökas från 100 mm till 150 mm, varigenom även Östertälje kunde givas anslutning till stadens vattennät. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har vid preliminär granskning av Vattenbyggnadsbyråns förslag funnit detsamma i princip lämpligt samt förordat det dyrare alternativet, därvid merkostnaden borde bestridas av Östertälje kommun.

För utförande av vattenanläggningen enligt det av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen sålunda förordade alternativet beräknar fångvårdsstyrelsen medelsbehovet till 220 000 kronor. Styrelsen utgår därvid från den uppskattade anläggningskostnaden av 192 000 kronor och lägger därtill kostnaden för utförda vattenundersökningar, i runt tal 10 800 kronor, varjämte hänsyn tages till viss prisstegring. Då för ändamålet anvisats ett belopp av 116 000 kronor, hemställer styrelsen om ett ytterligare anslag av 104 000 kronor.

Därefter ha *kommunalfullmäktige i Östertälje* (skr. 13/11 1950) anmält, att en under sommaren 1950 för kommunens räkning verkställd undersökning givit vid handen, att inom Östertälje skolas område finnes sådan tillgång till lämpligt vatten att vattenbehovet för anstalterna på Hall och Håga under alla förhållanden skulle vara fullt säkrat. En anslutning av anstalterna till denna vattentäkt skulle ställa sig betydligt billigare än fångvårdsstyrelsens förslag. Genom bortfall av vattenledning på sträckan mellan Södertälje stad och Östertälje skola skulle anläggningskostnaden nedbringas med omkring 44 000 kronor från 170 000 kronor till 126 000 kronor. Det till 192 000 kronor kostnadsberäknade alternativet skulle icke aktualiseras. Kommunalfullmäktige vore villiga leverera vatten till anstalterna efter en taxa per år av 5 700 kronor intill 30 000 m³ (19 öre per m³) samt därutöver intill 50 000 m³ för 16 öre per m³, därutöver intill 70 000 m³ för 12 öre per m³ samt därutöver för 11 öre per m³.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen framhåller i infordrat utlåtande att styrelsen och fångvårdsstyrelsen i samråd funnit en anslutning till Södertälje stads vattennät vara den ur skilda synpunkter lämpligaste lösningen. Av de genom fångvårdsstyrelsens försorg verkställda undersökningarna har framgått, att de naturliga förutsättningarna för uttagande av nämnvärd mängd grundvatten av god beskaffenhet inom området mellan anstalterna och staden icke äro gynnsamma. Den av Östertälje kommun på detta område utförda undersökningen ger icke stöd åt annan uppfattning utan synes närmast visa, att den provpumpade vattenmängden ej kan erhållas på längre sikt. Då vattentäkten dessutom är belägen i en ur hygienisk synpunkt olämplig närhet av skolan och föreslagen framtida bebyggelse, finnes icke anledning att frångå uppfattningen, att anstalternas vattenbehov bör tillgodoses genom anslutning till Södertälje stads vattennät. Med hänsyn till att Östertälje kommun ej längre synes vidhålla sitt önskemål om ökning av den inre rördiametern å viss del av anslutningsledningen, bör hela denna utföras med dimensionen 100 mm.

Sedan *kommunalnämnden i Östertälje* framställt erinringar mot vad styrelsen anfört mot ett utnyttjande av vattentäkten vid Östertälje skola, har *väg- och vattenbyggnadsstyrelsen* i särskild promemoria bemött dessa erinringar. Styrelsen åberopar därvid bl. a. en inom styrelsen i samband med dess tidigare utlåtande i ärendet upprättad promemoria, vari efter analys av den av kommunen verkställda utredningen rörande nämnda vattentäkt

bestämt avrådes från att basera en vattenförsörjningsanläggning på resultatet av sagda utredning.

Statskontoret finner sig, med hänsyn till den icke obetydliga merkostnad som anslutningen till Södertälje stads vattennät innebär, kunna tillstyrka förslaget härom endast under den bestämda förutsättningen, att de risker för en framtida försämrade vattentillförsel till anstalterna, som väg- och vattenbyggnadsstyrelsen anser förbundna med användandet av ett vattenverk vid Östertälje skola, icke äro överdrivna. Därest en anslutning till Södertäljes ledningsnät anses böra komma till stånd, böra förhandlingar ånyo upptagas med staden i syfte att ernå en för statsverket förmånligare överenskommelse rörande vattenavgifternas storlek.

Departementschefen.

Med hänsyn till de svårigheter som yppat sig att tillgodose vattenbehovet vid fångvårdsanstalterna på Hall och Håga anvisade riksdagen för budgetåret 1948/49 ett investeringsanslag av 116 000 kronor för anläggande av en vattenledning till sjön Uttran. Därvid förutsattes dock att man genom vissa grundvattenundersökningar skulle pröva, huruvida icke en annan anordning vore att föredraga, och Kungl. Maj:t erhöi befogenhet att disponera anvisade medel på sätt som kunde befinnas mest ändamålsenligt.

För lösning av vattenfrågan föreligga nu tre förslag, två mera kostnadskrävande från fångvårdsstyrelsen, enligt vilka anstalterna under olika betingelser skulle erhålla anslutning till Södertälje stads vattennät för en kostnad ursprungligen beräknad till 192 000 kronor resp. 170 000 kronor, och ett billigare, enligt vilket kommunalfullmäktige i Östertälje erbjuda anslutning till en inom Östertälje kommun nyfunnen vattentäkt.

Vattenförsörjningen för ifrågavarande anstalter befinner sig i ett läge, som nödvändiggör att frågan snarast ordnas på ett betryggande sätt. Inför valet mellan de alternativ, som nu erbjuda sig, anser jag mig med hänsyn till vad väg- och vattenbyggnadsstyrelsen anfört böra förorda en anslutning till Södertälje stads vattennät, varvid den mindre dyrbara anordningen torde kunna tillämpas. Enligt vad jag inhämtat ha förhandlingar av fångvårdsstyrelsen upptagits med staden i syfte att nedbringa den av staden preliminärt betingade vattenavgiften.

Fångvårdsstyrelsen har med utgångspunkt från det mest kostnadskrävande förslaget beräknat medelsbehovet för ifrågavarande ändamål till 220 000 kronor. Vid bifall till vad jag nyss förordat torde kostnaderna kunna nedbringas med omkring 24 000 kronor till cirka 196 000 kronor. Då detta behov till ett belopp av 116 000 kronor täckes av redan anvisat anslag, bör för det härutöver erforderliga beloppet, 80 000 kronor, anvisas ett nytt anslag å riksstaten för budgetåret 1951/52. Jag förutsätter, att kostnaderna i görligaste mån nedbringas genom anlitande av fångarbetskraft.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen
att till *Vattenanläggning för fångvårdsanstalterna på Hall
och Håga* för budgetåret 1951/52 anvisa ett investeringsan-
slag av 80 000 kronor.

Vad föredragande departementschefen salunda, med
instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt,
bifaller Hans Maj:t Konungen samt förordnar, att pro-
position, av den lydelse bilaga till detta protokoll utvi-
sar, skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

Axel Nilsson.